

Dit is "Toestanden" van
2 december 1988
1ste jaargang nr. 12
U vindt ons in de kiosk en
betere boekhandel
voor 50F
Abonnementsvoorwaarden
vind je op blz. 31,
de inhoud op de achterkant
Ons afgiftekantoor is
Brussel X

Toestanden

Met Sinterklaas in 't
verschiet vindt U ook
vandaag in Uw pantoffel
een wekelijks geschenk op
roze papier. Toestanden
maakt van de gelegenheid
gebruik om alle
Sinterklazen, zwarte
Pieten en Vlaams Bloklers
hun ware aard te doen
kennen.

WEKELIJKSE PROGRESSIEVE STOOMBOOT UIT SPANJE

Zuid-Afrika

Omgekeerde processie van Echternach

Is er iets veranderd in Zuid-Afrika? Op enkele dagen tijd nam de regering in Pretoria een reeks zogenaamd spectaculaire maatregelen voor een aantal zwarte militanten: Mandela moet niet opnieuw de gevangenis in, gratie voor de Zes van Sharpeville, uitstel van executie voor anti-apartheidsactivist Tefo Setlaba en vrijlating van twee oude zwarte leiders. Spectaculaire maatregelen? Op de laatste bladzijde van deze Toestanden legt GAL precies uit hoe Pretoria Mandela vrijlaat. De Zes van Sharpeville worden niet opgeknoopt maar zitten nog 18 tot 25 jaar in de gevangenis. Setlaba kreeg geen gratie. Hij kreeg alleen de gelegenheid om langer op zijn dood te wachten.

Waartoe dienen deze maatregelen? Ze hebben twee bedoelingen:

Ten eerste zijn zij een poging om de crisis van het apartheidsregime in te dijken. Sinds juni '86 leeft Zuid-Afrika onder "volledige noodtoestand" en toch slaagt de blanke regering er niet in om het zwarte verzet te breken of te recupereren. "De gemeenteraadsverkiezingen van 26 oktober jongstleden hebben dat duidelijk bewezen", zegt Jan Vanheukelom van het Aktiekomitee Zuidelijk Afrika (AKZA). "Slechts 3% van de zwarten ging stemmen. Zo beschikt Pretoria niet over representatieve steunpunten in de getto's. Zo slaagt de regering er ook niet in om haar Nationale Raad voor Afrikaners op te zetten, een overlegorgaan dat ze wilde samenstellen uit verkozenen van de jongste verkiezingen. Zelfs Zulu-leider Buthelezi, die toch wel het verst ging in de collaboratie met de blanken, weigert aan die Nationale Raad deel te nemen, zolang Mandela gevangen zit. De recente maat-

regelen hebben dus tot doel de oppositie van mensen als Buthelezi te ontkrachten, maar de regering dient daarbij zeer voorzichtig te werk te gaan zoniet lokt zij het verzet van de blanken uit."

Tweede bedoeling: een gebaar van zogenaamde goodwill richting Westen. De Zuid-Afrikaanse economie staat er slecht voor en de boycot begint zijn efficiëntie te bewijzen. "Apartheid is een duur systeem", stelt Vanheukelom. "Het onderhoudt een uitgebreid repressie-apparaat. De legerdienst duurt 4 jaar en de blanke jongeren doen dat niet voor niks. Ook de zwarten en kleurlingen die in allerlei consultatieve organen zetelen, doen dat alleen maar mits betaling. Daar komen de oorlogen bij die Zuid-Afrika gedurende jaren voerde. De bezetting van Namibië kostte 1 miljard dollar per jaar. Voor het dekken van die uitgaven is Pretoria afhankelijk van buitenlandse leningen en van uitvoer, in de eerste plaats mineralen (goud, steenkool en diamant). Zuid-Afrika is dus uiterst gevoelig voor een boycot op die punten. Toen de Chase Manhattan Bank in augustus '85 weigerde om haar kredieten nog te verlengen kwam dat zwaar aan in Pretoria. Tweede voorbeeld: de steenkoolboycot. Vroeger voerden Denemarken, Frankrijk en de VSA samen

8 miljoen ton Zuid-Afrikaanse kolen in. Dat is niet langer het geval. Italië neemt tot nu toe 4 à 5 miljoen ton af en overweegt om daarmee te stoppen. Dat zijn cijfers die doorwegen. Op het ogenblik beschikt Zuid-Afrika nog slechts over een reserve aan deviezen voor 6 weken."

De timing van Pretoria's maatregelen is geenszins toevallig. De Zuid-Afrikaanse regering mikt daarmee op de Europese top van 1 en 2 december. Daar verhoopt zij een moratorium op de boycot uit de wacht te slepen. "Als de Europese top zoiets zou beslissen, trapt die in Botha's val", meent Vanheukelom. "We zouden de recente maatregelen kunnen waarderen indien zij een eerste stap vormen in de richting van onderhandelingen met de zwarten, over een vreedzame en democratische oplossing voor Zuid-Afrika, zoals voorgesteld door de "Commissie van wijze mensen van het Gemenebest". Pretoria heeft dat voorstel grof van de hand gewezen. Het blanke minderheidsregime is niet in staat om te onderhandelen met de meerderheid van zwarten en kleurlingen over een democratische oplossing, want dan moet het zijn privileges opgeven. Die zijn de essentie van het apartheidsregime. De huidige maatregelen blijken dus slechts een toegeving om van de boycot af te komen. Botha doet geen processie van Echternach: twee stappen vooruit, één stap achteruit. Hij doet het omgekeerde: één stap vooruit, om daarna weer twee stappen achteruit te zetten. Het feit dat hij vandaag verplicht is tot enige toegevingen, bewijst daarentegen dat de boycot lukt. Enig mogelijke conclusie: de boycot verder zetten en verscherpen."

Jan Van Kerkhoven

Standpunt

Schaduwboxen

CVP-voorzitter Van Rompuy zegt het Vlaamse regeerakkoord met de PVV op omdat Annemie Neyts weigert te onderhandelen met SP en VU. Meteen oppert Neyts de mogelijkheid van een "vrijzinnige meerderheid". SP-er Luc Van den Bossche bedisselt met Verhofstadt een coalitie in Gent en steekt niet weg dat hij dit verbond ook nationaal voor mogelijk houdt. PVV-fractie leider Cortois constateert de toenadering tussen PVV en SP en vindt dat het na 30 jaar opnieuw tijd wordt aan een coalitie zonder de CVP te denken. SP-voorzitter van Miert vindt het samengaan met Verhofstadt moeilijk. Hij is wel bereid te praten zodra de sociaal-liberale strekking het binnen de PVV haalt. Van Rompuy steekt dan weer dreigend de vinger op en zegt dat hij een PVV-SP wisselmeerderheid over abortus een "heel belangrijk politiek feit" zal vinden. Worden de kaarten dan echt opnieuw geschud?

Het neoliberale crisisbeleid van de jaren '80 heeft de sociaal-economische politiek haar huidige vorm gegeven. Geen enkele partij draagt nog een project van volledige tewerkstelling of van distributieve wel-

vaartstaat. De inlevering heeft definitief gediend om de winstvoet te herstellen. De markt wetten blijven het regelmechanisme. Geen enkele sociale verworvenheid is echt verworven. Martens kan naar waarheid zeggen dat sociaal-economisch dezelfde politiek wordt voortgezet. Ook al leidt die regelrecht naar een duale samenleving.

Gedurende acht jaar werd gedacht dat het neoliberaal conservatisme enerzijds en de syndicale druk anderzijds de CVP zou verscheuren. Zowel de PVV als de SP geven de polarisatie nu (tijdelijk?) op. In beide partijen weegt de vleugel van de staatsgetrouwen zwaar. Electoraal telt vooral het centrum. De winnaar uit die verminderde politieke polarisatie is echter de CVP. En met hun rechtse en moraliserende voorzitter heeft die partij zelfs een nieuw gezicht gevonden.

Vandaar de plots opwellende denkoefeningen over hoe de CVP toch te omzeilen is. Noch de staats hervorming noch het sociaal-economische geven aanleiding tot alternatieven. PVV en SP zoeken het op het terrein dat Van Rompuy zelf heeft gekozen: het levensbeschouwelijke. Na een sociaal-economische verschuiving naar rechts, dreigt nu ook de "waarden"-discussie in het centrum een conservatieve tint te krijgen. Dat was zo in de onderwijsdiscussie. Dat dreigt in de afwikkeling van het abortusdossier. Het valt nog af te wachten of PVV en SP inderdaad aan een meerderheid voor depenalisering zullen bouwen.

De dans rond de meiboom in het midden, duurt zolang de instellingen de maatschappelijke spanningen kanaliseren. Zonder stemrecht sluit men de migranten uit en komt men tegemoet aan de racistische invloed. En met enkele levensbeschouwelijke breekijsers kan nu misschien ook een wig gedreven worden in de syndicale eenheid. Zolang die verdeelpolitiek werkt kunnen de traditionele partijen over wisselmeerderheden kibbelen.

Eric Corijn

in het hemelrijk

door GUIRIT

wordt vervolgd

DE WEEK

De Bond voor Bedienden, Technici en Kaders van het ABVV, de BBTK probeert blijkbaar komaf te maken met het overheersende trieste beeld van een vakbond in verval, door zo'n actie te voeren. Tegen hun eigen patroon, maar niet voor hun eigen zaak. Of althans niet in eerste instantie. De arbeidsvoorwaarden en syndicale rechten van hun collega's in Amerikaanse supermarkten, waarin de groep Delhaize de hoofdaandeelhouder is, vormen de inzet van het conflict. Dat ze daarmee ook hun eigen verworven rechten beveiligen, is voor hen meegenomen.

Sociale dumping

Albert Faust, de Brusselse BBTK-secretaris, was enkele maanden geleden in de VS om ter plaatse de zaak te bekijken. De multinational Delhaize, waar de BBTK de sterkste vakbond is, heeft al jaren een flinke voet in huis in de keten Food Lion. En nu bleek tijdens de studiereis van Faust dat die zijn werknemers allesbehalve vriendelijk behandelt. Ze mogen niet bij een vakbond aansluiten, de expansie van de winkelketen gaat ten koste van de lonen van de werknemers en deeltijdse arbeid lijkt de norm te zijn.

"Sociale dumping", zo reageert Faust. En de voornaamste oorzaak van deze sociaal middeleeuwse situatie is dat de vakbonden met alle mogelijke middelen uit het bedrijf worden gehouden. Met wettelijke, want daarvan bestaan er een heleboel in de VS, maar ook met illegale praktijken. Faust haalt het voorbeeld aan van een werknemer die op staande voet ontslagen werd na met een vakbondsverantwoordelijke te hebben gepraat.

Om dat elementaire recht op vakbondsvertegenwoordiging af te dwingen, moeten Amerikaanse werknemers nogal wat doen. Vooral sedert de regering Reagan is het voor vakbonden allesbehalve gemakkelijker geworden. Een voorbeeld: een werkgever kan sedert een paar jaar zijn personeel bij geheime stemming laten beslissen of ze wel een vakbond in het bedrijf willen. Pas als de meerderheid ja zegt, komen er onderhandelingen. Nu weet iedereen dat de organisatiegraad in de VS behoorlijk laag ligt. Optimistische

Internationale actie bij Delhaize

Noord-Atlantische Solidariteit

Sedert kort is de supermarktketen Delhaize niet alleen bekend om zijn uitgebreid wijnassortiment.

Er speelt zich ook een uniek sociaal conflict af. De werknemers van Delhaize willen dat hun kameraden in de VS zich mogen organiseren. De Atlantische solidariteit in een nieuwe vorm?

schattingen spreken van zo'n 20%, dus dergelijke stemmingen lopen, haast per definitie, uit op een overwinning voor de werkgever. Alleen in de voedingssector, zo zegt "Local 400", de Amerikaanse voedingsbond in de regio waar het conflict zich afspeelt, groeit het aantal leden. De Amerikaanse vakbondsmensen beweren overigens dat daar precies de reden ligt waarom de bedrijfsleiding van geen stemming of vakbonden wil weten. Dan moet ze immers onderhandelen, wat haast vanzelfsprekend een verbetering van de arbeidsvoorwaarden betekent, en dus een verkleining van de winstmarge. De vakbondsmensen van Food Lion doen daarom een beroep op de BBTK. Door solidariteitsacties zou die de belangrijkste aandeelhouder onder druk kunnen zetten, zodat ook de Amerikaanse bedrijfsleiding van idee verandert.

Twintig informatievergaderingen

De werknemers van Delhaize zijn overigens wel te vinden voor zo'n acties, zo blijkt. Zeker na de massa informatie die ze over de toestand in de VS kregen. Tussen begin september en eind november zijn er in sommige vestigingen van de supermarktketen tot twintig vergaderingen over de hele zaak doorgegaan. En de BBTK denkt aan meer: "Op een vergadering met de Amerikaanse vrienden", zo zegt Faust, "is besloten om met moderne technieken, onder andere een video van de Amerikaanse vakbond, de situatie nog eens haarfijn uit te leggen".

Met de christelijke vakbond verlopen de contacten, op zijn zachtst uitgedrukt, wat

stroevert. In een circulaire aan het personeel koos de LBC zonder al te veel omwegen de kant van de werkgever en bestempelde ze de BBTK-actie als "geïnspireerd door de maffia eerder dan een daad van internationale solidariteit". In BBTK-kringen verwacht men daarover nog een hartige discussie.

Intussen sijpelden er geruchten door in de kranten dat een oplossing in de lucht zou hangen. Tom Smith, de manager van Food Lion, zou onder toenemende druk komen te staan om met zijn werknemers te gaan onderhandelen. Dat is overigens het enige dat de BBTK op dit ogenblik wil. Faust voegt daar nog aan toe dat hij denkt dat de leiding van Delhaize wel bereid is om naar een oplossing te zoeken omdat ze flink verveeld zit met de hele zaak, maar problemen heeft met Mr Smith. Die is namelijk zo goed ingedekt tegen een mogelijk ontslag dat het hen miljoenen zou kosten. Hoe dan ook lijkt er wel iets te bewegen bij Delhaize en het komt er voor de vakbonden dus op aan dat te verzilveren. "De druk dus nog lichtjes doen toenemen", zegt Faust heel laconiek.

Wereldpremière

Volgens de BBTK-secretaris gaat het om een wereldpremière. Of althans toch deze eeuw. Want hij heeft in de geschiedenisboekjes het verhaal gelezen van een soortgelijke staking van Belgen om hun solidariteit met Britse arbeiders te betuigen op het einde van de vorige eeuw. Intussen heeft de BBTK internationaal al hoge ogen gegooid met dit initiatief. Een van de eerste concrete gevolgen is dat een soortgelijke actie wordt opgezet bij de Portugese vleugel van Delhaize, Pingo Doce. De arbeidsomstandigheden zijn daar erbarmelijk, zo zeggen enkele vakbondsafgevaardigden die daar laatst op studiereis waren. Blijkbaar wil het management ook daar niet weten van de vakbondseisen voor een verbetering.

Daarnaast zijn er al contacten gelegd met de DGB, de Duitse vakcentrale en met vakbonden in andere Westeuropese landen. Zou de vakbeweging zich dan toch zachtjes voorbereiden op 1992 en 2000?

Bob Hancké

Een tijd geleden is er heel wat te doen geweest rond de invoering in Engeland van Clause 28. Deze bepaling verbiedt het promoten van homoseksualiteit, wat er verder dan ook onder promoten mag verstaan worden. Een dergelijke vage omschrijving van een rechtsterm geeft uiteraard aanleiding tot allerlei vormen van misbruik: in het geval van homoseksualiteit, een niet-conventionele seksuele variant, valt de verruimde interpretatie altijd naar de negatieve kant uit.

Terecht is er, ook in ons land, hevig geprotesteerd tegen dit wetsartikel dat de Britse homobeweging met één welgemikte schop regelrecht opnieuw de Middeleeuwen intrapt. Maar ook bij ons kennen wij wetsbegrippen die voor een conservatieve magistraat elastisch genoeg zijn om onrechtvaardige vonnissen te vellen. Dat met name het begrip "ontucht" voor homo's gevaarlijk begint te worden, mocht eerder al professor Vincineau ondervinden die, samen met zijn vriend Haenen, verscheidene jaren juridisch gepest werd omdat de homosana die zij uitbaatten een huis van "ontucht" zou zijn. Nu lijkt het de beurt te zijn aan Luc Legrand en Pierre Boquet, respectieve-

Andere stok, zelfde hond

lijk verantwoordelijke uitgever en verantwoordelijke van de rubriek contactadvertenties van het homomaandblad *Tels Quels*.

Tels Quels is het maandblad van de Franstalige homobeweging. Het brengt algemene informatie en beschouwelijke artikels, maar ook een contactadvertentierubriek. Legrand en Boquet wordt ten laste gelegd dat zij "de prostitutie van anderen zouden bevorderen". Vreemd als men bedenkt dat *Tels Quels* zorgvuldig en systematisch alle advertenties met betrekking tot prostitutie weert. De magistratuur hanteert dan ook het begrip "aansporing tot ontucht" om de beide verantwoordelijken te vervolgen en vult dit begrip willekeurig in door het te interpreteren als van toepassing op alle niet-heteroseksuele, niet op de voortplanting gericht

te vormen van seksualiteit.

In een persmotie stelt de Liga voor Mensenrechten onder andere dat deze zaak aantoonde dat homoseksuelen nog steeds gediscrimineerd worden. Zij is ook van oordeel dat de wetgever, door de afschaffing van artikel 372bis -dat een onderscheid op basis van leeftijd inhield ten overstaan van homo's- deze discriminatie uitdrukkelijk niet wenst te handhaven. Omdat men gelijkaardige heterobladen, waarin soms wel tot prostitutie wordt opgeroepen, ongemoeid laat, is er wel degelijk van twee maten en gewichten sprake. De Liga dringt er dan ook op aan dat het wetsvoorstel Van Durme (Agalev) tot schrapping van deze term uit het strafwetboek zo snel mogelijk zou worden gestemd.

Men kan zich de vraag stellen of het niet de bedoeling was een maatschappijkritisch, niet-commercieel blad te raken. Wellicht heeft ook het feit dat Luc Legrand in Brussel reeds enkele keren openlijk homo-kandidaat was voor de PS meegespeeld.

Op 23 november '88 werd het proces uitgesteld tot januari 1989.

Ivo Moelans

BELGIE KORT

De Boze Grijsse Wolf waart door het land. Onze bevolking wordt al maar grijsler en er komen maar geen verse, jonge Belgen bij. België, West-Europa, het Blanke Ras sterft uit; weldra heet de helft van de Belgen Idriss of Sulamein. Aldus de verborgen afscheidsboodschap van Frans van Mechelen, een Kempens hoogleraar die ooit het vak van cultuurminister verwarde met dat van meubelboer en pas nu met pensioen gaat ofschoon hij vindt dat als hij zich wat minder met andere dingen had bezig gehouden hij een groter geleerde zou zijn geweest. Hoe juist! Als we niet snel voor kinderen zorgen, vreest deze geleerde namelijk, dan ontbreken binnenkort de arbeidskrachten om die rijzende stroom bejaarden te verzorgen. Hoe hij daar toe komt is onduidelijk. In twintig jaar produceerde hetzelfde aantal arbeidskrachten dubbel zoveel BNP. De vraag is dus niet of er nog voldoende jongeren zullen zijn die de bejaarden kunnen betalen maar of de verhofstadtiaanse samenle-

ving van 2.000 ze zal willen betalen.

De heer Filip De Winter, eminent socio-bioloog en kamerlid, diende hét wetsvoorstel in waarop we zaten te wachten. Hij wil onze auto's voorzien van een zelfklever die moet duidelijk maken of het gaat om de auto van een Waal dan wel van een Vlaming. Wat er op de auto van een Marokkaan of Turk komt, vermeldt het wetsvoorstel niet. Op zijn wagen heeft de heer De Winter een zelfklever met "baby aan boord".

Heeft de heer Adolf Gerannemans niets in petto? Bijvoorbeeld een Verordening die de Belgen verplicht een button te dragen die aangeeft of je met een Vlaming of een Waal te maken hebt? Marokkanen zouden een halve maan kunnen opsteken en joden een ster.

De rijkswachtcommandant die de orde moest handhaven de avond van het Hezeldrama kende niets van voetbal. Eindelijk eens een sympathieke rijkswachter ben je geneigd te denken. Toch werd hem dat tijdens het getuigenverhoor kwalijk

genomen door zijn overste. Die vindt namelijk dat rijkswachtofficieren zich voor alle sociale verschijnselen horen te interesseren. Akkoord, op voorwaarde dat die interesse niet wat al te eenzijdig gaat naar linkse militanten of vakbondsorganisaties.

De 16.000 politiemensen voeren actie omdat ze voor een hongerloon een beroep uitoefenen dat zo'n slechte uurregeling heeft dat elk sociaal leven is uitgesloten. Wacht maar, als de huidige tendens tot flexibilisering van de arbeid aanhoudt, krijgen we binnen enkele jaren enkele honderdduizenden vrouwen en ongeschoolden met identieke klachten. Wil de politie daar misschien aan denken de dag dat ze die mensen hun protestacties moet uiteenranselen?

A propos, hoeveel deelnemers telt de rijkswacht op haar eigen betogingen?

(kd)

Een gesprek met Frank Moulaert

Tien jaar Polekar

Polekar startte als een samenwerkingsverband tussen arbeidssociologen van het Departement Sociologie en een aantal progressieve economen van het centrum voor Economische Studiën van de KU Leuven. De eerste twee jaar werd uitsluitend aandacht besteed aan het arbeidsproces en de arbeidsmarkt maar al snel kwamen, onder invloed van de concrete economische en politieke ontwikkelingen, een aantal andere thema's aan bod: inkomensverdeling, monetaire politiek, deflatie, economische democratie. Aanvankelijk kregen de Polekarstandpunten ruime aandacht in de media maar dat ging al vrij snel weer over. De jaren 1983 en 1984 worden door de Polekarmensen zelf een interne crisisperiode genoemd. Uit de discussies over de noodzaak om tot een vernieuwd analysekader te komen, ontstond de belangstelling voor en de kritische aansluiting bij de Franse Regulatieschool. De neerslag van die "herbronning" vind je in het boek *Het laboratorium van de Crisis. Debat over een nieuwe maatschappelijke ordening*, dat in 1985 verscheen. Sindsdien wordt er met eerder wisselend succes getracht om de analyses binnen het regulatieparadigma te ontwikkelen. Over één en ander hadden we na afloop van de studiedag een gesprek met een van de oprichters van Polekar, Frank Moulaert die, wat men u in de Morgen ook probeert wijs te maken, helemaal niet lijkt op zijn kornuit Walter Van Trier.

Regulatieschool

Toestanden: *In je inleiding op de studiedag vertelde je dat Polekar zich doorheen zijn crisis- en herbronningsperiode van 1983-84 theoretisch begon te profileren als kritische aanhanger van de Regulatieschool. Op basis van welke overwegingen hebben jullie de keuze voor dit onder-*

Vorige week vrijdag vierde de werkgroep "Politieke economie en Arbeid", beter bekend onder de roepnaam Polekar, zijn tiende verjaardag. Voor een denktank hoort dat natuurlijk in de eerste plaats de vorm aan te nemen van een studiedag. Die vond plaats in het auditorium Gaston Eyskens van de Katholieke Universiteit Leuven, de bakermat van Polekar. Het portret van de heer Eyskens waakte de hele dag met burgerlijke minzaamheid over de goede gang van zaken. Naarmate de interessante maar slopende uiteenzettingen en discussies elkaar opvolgden, meende ik toch enkele malen enig wenkbrouwgefrons van de zijde van de voormalige staatsman te ontwaren. Of begon de uitputting mij parten te spelen?

ECONOMIE IS DUS
NIET GRAPPIG

zoeksprogramma gemaakt?

Frank Moulaert: Dit betekende geen breuk met het verleden want de linkse opstelling zat er van bij het begin in. Tegenover een eerder verwaterde marxistische analyse, en dit is helaas vaak het geval, heeft de Regulatieschool het voordeel dat ze heel historisch te werk gaat, ze probeert periodes te onderkennen in de

evolutie van een sociaal systeem.

Het tweede grote voordeel is dat ze de mogelijkheid biedt om interdisciplinair te werken. Ze kijkt niet alleen naar de economische dynamiek maar ook naar de sociaal-politieke dynamiek van de maatschappij. Ik heb een persoonlijke duiding van de Regulatieschool die historisch niet helemaal klopt maar wel inhoudelijk. Ik noem het een soort geïnstitutionaliseerde versie van het marxisme, een combinatie van een aantal institutionele theorieën in de sociologie en de economie met een historisch marxistische analyse. Dat heeft een belangrijke consequentie: als je de institutionele dynamiek combineert met een geschiedenis van het kapitaal, kom je tot een veel meer verfijnde indeling van het economisch ontwikkelingsproces. In dat proces wordt veel meer aandacht besteed aan de rol van instituties (staatsapparaat, patronale organisaties, vakbonden). De Regulatieschool bood een oplossing voor de problemen waarmee Polekar kampte. Men verweet ons te economisch te denken, te weinig aandacht te hebben voor de sociale, de socio-culturele dynamiek, voor de interactie tussen het politieke en het economische gebeuren.

Gedragpatronen

Maar in je inleiding zei je dat de Regulatieschool die socio-culturele dynamiek eigenlijk verwaarloost.

Frank Moulaert: Dat heeft veel te maken met de ontstaangeschiedenis van die school. Ze werd gelanceerd door economen, die trouwens nog steeds een sterke stempel drukken op haar werk. Een belangrijke figuur als Boyer heeft bijna uitsluitend aandacht voor de macro-economische analyse. Er moet meer werk verricht worden rond de ontwikkeling van gedragpatronen, het sociaal leven in het

algemeen, normen die men gaat aannemen in het consumptiegedrag en in het culturele gedrag. Je kan dit concretiseren: het gaat van de manier waarop mensen zich kleden tot de vrijetijdsbeoefening. Zoiets heeft een heel belangrijke invloed op het marktgedrag en op de wijze waarop mensen interacteren in informele of formele organisaties. De band tussen die dynamiek en wat er gebeurt in de economie en de politiek mag zeker niet onderschat worden. Tot nu toe werd dit in de Regulatieschool onvoldoende ontwikkeld met uitzondering van enkele verwijzingen in de sociale geografie rond het stadsgebeuren.

Het fundamentele onderscheid tussen het marxistisch (of noem het voor mijn part marxiaans) onderzoeksprogramma en dat van de Regulatieschool is me toch nog niet helemaal duidelijk.

Frank Moulaert: Wanneer je studies van de Regulatieschool vergelijkt met marxistische studies merk je dat de eerstgenoemde veel meer oog hebben voor institutionele details. Ik neem het voorbeeld van het staatsapparaat: het wordt veel gedetailleerder ontleed, tot op het vlak van bepaalde administraties die bevoegd zijn voor één of andere staatsfunctie en die een gedrag gaan ontwikkelen dat zelfs op sommige ogenblikken kan ingaan tegen de logica van het kapitaal. De uitzonderingen in het dominante gedrag, zoals dat verklaard wordt door de logica van het kapitaal, worden belangrijker.

Voorspelling

Het is inderdaad juist dat de Regulatieschool meer concreet historisch onderzoek heeft verricht maar gaat dat niet ten koste van de analysekracht. Blijft het allemaal niet té beschrijvend? Waar zit de voorspellingskracht nog?

Frank Moulaert: Je kan niet ontkennen dat een aantal studies op het terrein van de sociale geografie of de salariaatsverhoudingen wel degelijk voorspellingskracht hebben, rekening houdend met de relativiteit die eigen is aan de waarde die het marxisme aan de voorspellingskracht hecht. Bepaalde tendenzen kunnen zowel verzwakken als versterken zodat je eigenlijk geen echte uitkomst kan voorspellen. Maar binnen die beperking worden er

volgens mij binnen de Regulatieschool een aantal waardevolle prognoses gemaakt. Ik denk dan aan de hele discussie rond de flexibele organisaties van de produktie of aan de discussie over de institutionele organisatie van ondernemingen zowel binnenin, als in relatie tot andere ondernemingen, als tot de staat en andere instellingen.

Dat gaat vooral op als je overstapt van het macro-naar het micro-niveau. Zeer merkwaardig eigenlijk, want je zou kunnen veronderstellen dat je op macro-niveau moet blijven om globaal maatschappelijke voorspellingen te formuleren. Het nadeel is echter dat je op macro-niveau veel meer de neiging hebt om te redeneren in termen van structuren en structurele dynamiek, waarbij het gedrag, hoe structureel gedetermineerd dit ook mag zijn, uit het oog verloren wordt. Het is vanuit het gedrag en de multiplicatie ervan binnen zijn structurele bepaaldheid dat je het best kan begrijpen wat er in de toekomst zal gebeuren, hoe de structuren zullen veranderen onder invloed van dat collectief gedrag.

Vanuit ecologische hoek

In de loop van zijn tienjarig bestaan zal

ECONOMIE IS DUS NIET
GRAPPIG

PART II

Polekar wel een "personeelsverloop" gekend hebben. Welke invloed heeft dat gehad op de belangstellingspunten?

Frank Moulaert: Ik ben zelf ook niet meer rechtstreeks betrokken bij de concrete organisatie, mijn inbreng is nog slechts zuiver inhoudelijk. Vanop afstand kan ik wel vaststellen dat de oude groep praktisch volledig uitgezwermd is. Van de allereerste generatie blijft alleen Geert Dancet als actief lid over. De nieuwe mensen hebben geen directe aanknopingspunten meer met de "roots". Er zitten nog wel wat mensen uit de middegeneratie in de kern maar die hadden bij hun toetreding al meer aansluiting bij de vakbeweging dan bij het academische milieu. De jongste jaren kwam er ook

meer inbreng vanuit de ecologische hoek, mensen die formeel of informeel verbonden zijn met Agalev.

Daarom wordt er nu ook meer nadruk gelegd op de problematiek van de informele economie, de auto-nome arbeid. Mensen zoals ik hebben daar toch wel iets minder boodschap aan. Het voordeel van de uitzwerming is anderzijds wel dat de nieuwe mensen beroep kunnen doen op een informeel netwerk dat door de ouderen wordt gevormd.

Micro-analyse

Zeg je nu niet dat er de laatste tijd minder aan theorievorming wordt gedaan?

Frank Moulaert: Nee, maar het gebeurt nu wel meer rond specifieke problemen zoals flexibilisering. Het denkwerk sluit veel meer aan bij micro-situaties en bij het zoeken naar alternatieve mogelijkheden die meer in de ecologische richting zitten. Daarbij moet je natuurlijk wel opletten dat je het normatieve en het descriptieve niet verward. Ik ben uiteraard geen tegenstander van normatieve standpunten, zelfs wanneer ze vrij los staan van een analyse. Op een bepaald ogenblik moet je echter wel de consequenties van je normatieve standpunten confronteren met de realiteit en het spreekt voor zich dat zoiets analyse vraagt.

Nu zijn er de laatste vijf à tien jaar zoveel nieuwe dynamieken van economische, technologische, socio-culturele... aard op gang gekomen die om een analyse vragen, niet alleen in het algemeen maar ook met betrekking tot de problemen die de mensen uit de autonome en de ecologische beweging stellen.

Ik geef een voorbeeld: informele economie moet kunnen samengaan met formele economie. Goed, maar dan vraag ik: langs welke kanalen en daarvoor moet ik weten hoe de formele economie zich aan het herorganiseren is. Anders kan ik niet begrijpen hoe de informele economie daarbij aansluit. Ofwel moeten de middelen voor de produktie in de informele sector uit de formele sector komen ofwel is er een zekere toelevering van middelen in de omgekeerde richting. Dergelijke problemen moeten diepgaander onderzocht worden.

Paul Verbraeken

Het nieuwe paternalisme

Voor deze economische politiek worden aan de bevolking zeer zware offers "gevraagd" en de onvrede daarover is groot. Mexico kent al meer dan een halve eeuw de facto een eenpartij-regime, maar bij de verkiezingen van 6 juli was de PRI helemaal niet meer zeker van de meerderheid. Voor de verenigde linkse oppositie is Salinas president geworden door groot-scheepse verkiezingsfraude. De verkiezingsstrijd werd ook ontsierd door politieke moorden op opposanten. Officieel haalde hij nog 50,3 % van de stemmen. Deze politieke aardverschuiving zette er de VS-regering toe aan het regime actief te steunen.

Zonder het resultaat van de aangekondigde onderhandelingen van Mexico met het IMF en de Wereldbank af te wachten en nog voor de Amerikaanse kiezer de kans had zijn stem uit te brengen, kreeg deze regering een lening van de VS ten belope van 3,5 miljard dollar. Liever dan schulden kwijt te schelden of het Unctad-grondstoffenfonds een kans te geven, verstrekt men een "brave" regering een nieuwe lening om de schuldenberg verder "braaf" mee af te betalen.

Het Amerikaanse bedrijfsleven en de bankiers hebben daar alle belang bij, het state department ziet er een kans in om oprukkend links in Mexico te counteren en de greep van de VS op het eigengereide buitenlandse beleid van het land te verstevigen. Het ruikt sterk naar de Monroe-doctrine, nu de arbitrage van de laatste tijd al fel bekritiseerde instellingen als het IMF hier zomaar wordt doorkruist: Amerika voor de Amerikanen.

Privatisering en modernisering

Mexico is de derde grootste handelspartner van de VS, goed voor een handelscijfer van 30 miljard dollar. Het land voert 50 % van zijn olie uit naar de VS, en voorziet daarmee voor 5 % in de behoefte van energievreter nummer een. De Mexicaanse schuldenlast en recessie worden voor de VS zeer naar wens aangepakt: naast een groeiende Japanse aanwezigheid genieten vooral Amerikaanse bedrijven van de privatisering, de deregulering en de goedkope arbeidskracht. Maar de PRI-regering slaagde er onder president Miguel de la Madrid slechts ten dele in de inflatie te stoppen en tewerkstelling te scheppen. Precies daar wil de nieuwver-

In Mexico werd op 1 december een nieuwe regering geïnstalleerd, onder het presidentschap van Carlos Salinas de Gortari van de Partido Revolucionario Institucional (PRI). Het land kent de laatste zes jaar een aanhoudende recessie en een sterker wordende linkse oppositie. De regering van de la Madrid voldeed in die moeilijke omstandigheden volledig aan de wensen van het IMF en de buitenlandse schuldeisers. Salinas staat borg voor de voortzetting van dit beleid. De Verenigde Staten vormen de stok achter de deur.

kozen president, de econoom Salinas, 39 jaar en geschoold in Harvard, nu werk van maken. Hij wil de president zijn van de "modernisering van de economie en de samenleving".

Ook wil hij het partij-apparaat democratischer zien, zowel het intern functioneren, als de opstelling naar buiten toe. Hij spreekt openlijk over het einde van het eenpartij-tijdperk, over politiek pluralisme, tegen de wil van de dinosaurussen van de PRI-top in. Maar deze Glasnost en Perestrojka retoriek zou wel eens te laat kunnen ingezet zijn. Salinas is trouwens zelf via "handpicking" door de la Madrid aangeduid als opvolger en middels zeer betwiste verkiezingen aan het roer gekomen, wat de geloofwaardigheid van deze Mexicaanse Gorbatsjov al flink onder-

graaft.

De aanhang van de PRI, die al zeventig jaar de staat volledig controleert, kalft verder af. Een snel wassend aantal Mexicanos wil over afzienbare tijd zeer grondige veranderingen, zowel politieke als economische.

Containment Policy ?

De regering Salinas en de PRI voelen de dreiging van een snel groeiende oppositie. Bij die binnenlandse politieke druk komt nu ook een toenemende dreiging vanuit Washington. De VS kunnen morgen een andere kaart trekken.

Daarbij komt nog de zeer belangrijke rol die Mexico tot nu toe heeft gespeeld in de Centraalamerikaanse regio. De Mexicano is zich zeer sterk bewust van zijn geschiedenis en de herhaalde verknechting door de VSA. Het streven om zich autonoom op te stellen tegenover de machtiger Noorderbuur verkaart heel wat beslissingen, wetten en beleidsopties uit het verleden, minstens voor een stuk. Mexico vervult een sleutelrol in de regio, met steun aan bewegingen, regimes en vredesinitiatieven die haaks staan op de politiek van de VS en de rol van de VS op het continent scherp in vraag stellen.

Nu door de onvrede van de bevolking omtrent het falende economische beleid, ook de politieke continuïteit in vraag dient gesteld, liggen de kaarten anders. Wat zal de prijs zijn die de VS vragen voor de "onvoorwaardelijke" steun voor de Mexicaanse economie?

In welke mate hebben we hier te maken met een preventieve "containment-policy", bedoeld om de gevreesde Sandinistas, die tot nu door de Mexicaanse regering erkend en gesteund worden, uit de strategische olievelden van Mexico's Campeche te houden?

De ongerustheid is zeer groot in regeringskringen in de VS, en daar is, ondanks de fel omstreden verkiezingsoverwinning van de PRI, geen einde aan gekomen.

Voor de republikeinse policymakers is een links bewind aan de 1900 km lange grens van de VS onduelbaar. De kapitaalstroom van de Derde Wereld en van Mexico naar de VS, naar het land met enorme tekorten op de handelsbalans en de begroting, moet gevrijwaard blijven.

Wilfried Bossier

Oost, West... Budapest?

De Hongaarse Vredesraad zorgde vorig jaar nog voor sensatie door als officieel Oostblokorgaan tot het platform van de Europese Nucleaire Ontwapeningsbeweging END (Campaign on European Nuclear Disarmament) toe te treden. Tegelijkertijd echter werden aan leden van officieuze vredesgroepen visa geweigerd, zodat ze niet aan de vredesconferenties van de END konden deelnemen. In hetzelfde 1987 organiseerden de officieuze Hongaarse vredesgroepen een seminarie in Budapest, waar aanvankelijk de overheid organisatorisch nog roet in het eten gooide. Uiteindelijk vond het seminarie toch plaats en was zelfs de officiële Hongaarse Vredesraad aanwezig.

Meersporenbeleid

VAKA heeft dan ook met betrekking tot de Oostbloklanden een twee- en meersporenbeleid gevolgd, enerzijds naar de bij het machtscentrum aanleunende vredesraden, anderzijds naar verspreide officieuze groepen. De eersten zijn al te vaak een propagandistisch doorgeefluik van de officiële buitenlandse politiek, waarbij het woord "vrede" tot het politieke jargon hoort.

De officieuze groepen (Vrijheid en Vrede in Polen, Charta 77 in Tsjechoslovakije, de Vertrouwensgroep in de Sovjetunie,...) hebben dikwijls een veel ruimer interesse domein dan enkel de vredesvraagstukken. Contacten met hen worden door het staatsapparaat bemoeilijkt, zoals VAKA met de uitwijzingen uit Polen en Tsjechoslovakije in 1988 mocht proeven.

Discussie

De verwachtingen naar de conferentie van de Hongaarse Vredesraad waren dan ook hoog, omdat tevens enkele Oosteuropese officieuze groepen mee werden uitgenodigd. Toevallig zat wel een Russisch onafhankelijke op hetzelfde vliegtuig als zijn kameraden van de Sovjet Vredesraad en werd alzo meegetroond naar de conferentie. Voor Hongarije maakte de Vredesraad een selectie van

Van 11 tot 13 november ging in Boedapest de internationale Vredesmeeting van de (officiële) Hongaarse Vredesraad door.

Lieven Lenaerts was daarop aanwezig als vertegenwoordiger van het Vlaams Actiecomité tegen Atoomwapens. Hij brengt voor Toestanden verslag uit over een fascinerende Oost-West ontmoeting.

officieuze militanten, die persoonlijk werden uitgenodigd, en niet als organisatie.

De verhoopde discussie tussen westerse groepen met officiëlen en officieuzen uit heel het Oostblok bleef echter uit, tenzij hier en daar in de wandelgangen. Op de officiële seminaries werden standpunten netjes als diverse toespraken aaneengerijgd zonder dat er een werkelijke gedachtenwisseling plaats vond.

Charta 77

En toch kwam er discussie, toen vernomen werd dat in buurland Tsjechoslovakije een aantal mensen van Charta 77 in de Praagse gevangenis belandden, omdat ook zij over mensenrechten wilden discussiëren

De Nederlandse IKV-vertegenwoordiger Wim Bartels eiste van de secretaris-generaal van de Hongaarse Vredesraad dat hij dit publiek zou veroordelen. Na wat over

en weer gepraat kwam een compromis uit de bus, waarbij de aanwezige westerse vredesgroepen de kans zouden krijgen om het Charta-incident in de slotbijeenkomst te veroordelen, terwijl de Hongaarse voorzitter na deze speech zou verwijzen naar de opsluiting, wat hij deed door te stellen dat de mensenrechten van Londen tot Leningrad dienden gerespecteerd te worden, net zoals in Budapest en Praag. Discussie was er ook op een prettige bijeenkomst in een restaurant met de Hongaarse niet-officiële groepen, waarbij zelfs een partijman aanwezig was, die actief aan de discussie meedeed en zo de officiële drang naar meer openheid gestalte wilde geven.

Helsinki-Proces

Tevens zaten in het programma van de conferentie interessante items. Het thema luidde immers "Samen naar een bevordering van het Helsinki-proces". Er werd dan ook in werkgroepen gepraat over Europese veiligheid, economische samenwerking tussen Oost en West, ontwapening, omschakeling van de wapenindustrie (moeten de nucleaire ladingen van raketten vreedzaam worden aangewend voor electriciteitsproductie via kerncentrales?), gewetensbezwaarden, minderheden (Roemenië), immigranten en racisme, ecologie en vredespolitiek,... Naar aanleiding van de Conferentie werd in Hongarije het statuut van de gewetensbezwaarden ingevoerd, zij het dan dat de 36 maanden durende diensttijd de gemiddelde gevangenisstraf bij permanente desertie benadert.

Kortom, perestrojka en glasnost geven de Hongaarse liberalen de mogelijkheid om de bakentjes wat verder te verschuiven; maar terzelfdertijd is de vrije doorvaart tussen Oost en West nog verre van oververd, al was het maar omdat beide blokken de blauwe Donau besmeuren met afval, dammen en meer subtiele obstakels.

Lieven Lenaerts

De uitgever had wellicht iets anders verwacht, maar Le tout Bruxelles was op deze presentatie van Leo Tindemans' nieuwste boek afwezig. Tindemans mag dan wel minister van Buitenlandse Zaken zijn, voor de Brusselse aristocratie en geldadel blijft hij een "boer". Slechts één koddebeier in generaalspak dientde zich aan. Ook het corps diplomatique was verhinderd. Enkele oudere dames kevelden met hun vieren over de kinderen, de kleinkinderen en de afwas. Hun Antwerpse tongval was duidelijk hoorbaar.

Als een perronchef komt Tindemans klokslag half zes opdagen. Iedereen krijgt een hand. Hij grijpt ook de hand die uit mijn drielidig grijs krijtstreepjespak steekt: "U had ik nog niet begroet". Tindemans' gestalte lijkt me kleiner dan op de plaatjes in de kranten.

Zijn "goede vriend" Hans van den Broek, uitgenodigd als gelegenheidsspreker, is door een staaltje "wanorde" aan de grens opgehouden. Vervelend. Daarom wil Tindemans de dorstigen niet langer op de proef stellen. Hij verkiest zichzelf toe te spreken. Tindemans blijkt geen begenadigd spreker. Hij vat stroef de inhoud van *Oost-Europa vanuit Brussel* samen, terwijl ijverige medewerksters van de uitgeverij het nieuwste produkt uitdelen.

De Spaanse premier Felipe Gonzalez vertelde in een interview weggegeven aan *Le Monde* dat hij de aanstaande Amerikaanse president George Bush goed kent. Bush zou minder simplistisch denken dan Reagan en dus ook makkelijker met argumenten te bewerken zijn. Doch sommige Amerikanen denken daar anders over en willen Bush vooral waarschuwen het beleid van Reagan niet verder te zetten. De ex-presidenten Gerald Ford en Jimmy Carter zien de komende economische rampspoed al aan de kim opdoemen. Zij hebben samen Bush opgeroepen de indirecte belastingen fors te verhogen, de bewapeningsuitgaven te verminderen en de subsidies aan de landbouw te verminderen. Of die argumenten zullen helpen, moeten we afwachten. Bush heeft in elk geval al zijn nieuwe directeur van Begroting benoemd: Richard Darman. In de *Wall Street Journal* juichte men, doch dat charmeerde de bezitters van dollars geenszins. Die wisselden die dollars snel

"Oost-Europa vanuit Brussel"

door Leo Tindemans

Knievallen voor voorgangers en zichzelf

Intussen praat Tindemans vooral door over "Rusland", de Slavische ziel, Leuven, zijn vroegere professoren en zijn cursus aan de KU Leuven, waarvan hij onlangs afscheid nam.

De genodigden hebben zich al aan de drank en de hapjes overgegeven als "goede vriend" Hans van den Broek met echtgenote opduikt in het gewoel. Na een luidruchtige begroeting van Leo en Rose Tindemans diept Van den Broek de tekst van zijn toespraak uit de binnenzak op. Spontane meligheid is deze Hollandse "conférencier" niet vreemd. Zo vergelijkt hij olijk Tindemans met Winston Churchill. Van den Broek: "Van Sir Winston Churchill heeft men zich wel afgevraagd, of hij meer geschiedenis heeft gemaakt dan beschreven - of juist omgekeerd. Van Leo Tindemans kunnen we vooralsnog met zekerheid stellen dat hij meer geschiedenis heeft gemaakt maar -zeker vanaf vandaag- dat hij evenmin nagelaten

heeft deze te beschrijven." Boeken van politici verkopen vandaag als warme worstjes op een winterdag. Van den Broek: "Van het boek Perestrojka van Gorbatsjov zijn in Nederland alleen al 20.000 exemplaren verkocht -ik zeg met opzet niet "gelezen". Het lijkt mij een goede afsluiting om Leo Tindemans een vergelijkbaar verkoopsucces met *Oost-Europa vanuit Brussel* toe te wensen, en ik ben er zeker van dat het ook zal worden gelezen".

Tindemans moet de nieuwe reeks *Visie* van de Standaard Uitgeverij onder de aandacht van een breder publiek brengen. De uitgever: "Tindemans is een zeer lastig auteur die wel vijf verschillende drukproeven zou willen". Tindemans de perfectionist? Bladerend door het boek zie ik snel waar Tindemans de mosterd haalde. Hij heeft plichtmatig de parlementaire debatten samengevat en voorzien van wat eigen bedenkingen. De stijl is houderig en declamatorisch. Kritiekloze knievallen voor zijn grote voorgangers op Buitenlandse Zaken ontbreken niet. Kortom, de bekende flut.

André Mommen

Leo Tindemans, "Oost-Europa vanuit Brussel", Antwerpen: De Standaard, 1988, 155 blz., 495 F.

WERELD KORT

weer om in marken en yen. Bush gaat een moeilijke tijd tegemoet.

Ook de Oostduitse partijleiders kijken alsmaar somberder nu ze vanuit Moskou ongewenste publikaties en films ontvangen. Alleen censuur kan dan helpen. Vijf films die al te vrijmoedig over het stalinisme reppen, werden uit de bioscoop gehaald. De Duitse editie van het Russische blad *Spoetnik* mag de DDR niet meer binnen, omdat in het laatste nummer een boekje wordt opengedaan over het Hitler-Stalinpact van 1939. Jammer voor de 110.000 Oostduitse abonnees en de 70.000 kopers van losse nummers, maar ze zullen nu naar Moskou moeten om hun *Spoetnik* te kopen.

Niet alleen in het Joegoslavische Kosovo nemen de etnische conflicten toe. Ook in het leger neemt de onrust toe. De Sloveense militairen zouden al een scenario hebben klaarliggen om de macht in hun republiek over te nemen. Ze werden tijdig ontmaskerd. Intussen liet de Albanese leider Ramiz Alia verstaan dat zijn volksge-

noten in Kosovo onderdrukt worden en dat hij niet zal toestaan dat de autonomie van die provincie zal worden ingekrompen. De Balkan is een kruitvat geworden.

In Italië zit men ineens weer opgescheept met Zuid-Tirol. Bij de lokale verkiezingen zagen we er de neo-fascistische MSI fors vooruitgaan. Die partij haalde in de stad Bolzano (Bosen) meer dan een kwart van de stemmen. Die steun kwam massaal van de Italiaanse minderheid, die er zich zwaar onderdrukt voelt door de Tirolers. De autochtone Tirolers hebben het zakenleven, het toerisme en de landbouw stevig in handen. De ruime autonomie die ze van Rome kregen, wordt daarbij nog aangevuld met veel subsidies. De grote meerderheid van de Tirolers wil dan ook geen aansluiting meer bij Oostenrijk nastreven. Opvallend was ook het succes van de Groenen, die de strikte scheiding tussen Duitstaligen en Italianen willen opheffen.

(am)

De Nieuwe Muziekgroep bestaat vijf jaar. Zij vulde de leemte die het Vlaamse Mobiel Kamerensemble van Eugene Lievens achterliet. In Vlaanderen is zo'n ensemble uniek. Mark De Smet, dirigent en bezieler van de groep vindt dit een vreemde situatie. "Onze orkesten spelen uitzonderlijk eens nieuwe muziek. Eigenlijk zou het logischer geweest zijn dat ze uitzonderlijk eens wat oude muziek speelden. Want het is veel moeilijker om oude muziek uit te voeren dan eigentijdse. Hoe nauwkeurig je ook historische bronnen bestudeert, nooit kan je ten volle in de tijdsgeest kruipen. Terwijl je toch persoonlijk in het heden aanwezig bent en alles onder eigen ogen ziet, hoort en aanvoelt".

Bergop en tegen de wind

Maar de muziekgroep is nu eenmaal naar het verleden georiënteerd. Steevast. Wie voor nieuwe muziek kiest, fietst dus bergop en tegen wind. Zo heeft de Nieuwe Muziekgroep het zonder concurrentie veel moeilijker dan de andere Vlaamse kamerorkesten mét concurrentie. "Uit de contacten met ministeries, sponsors, festivals, pedagogische organisaties en media blijkt dat je op gespannen voet leeft met de maatschappij. Wie goed aan de kost wil komen of vlug beroemd wil worden, kiest best niet voor eigentijdse muziek. Maar ik heb andere motieven. Ik wil in de eerste plaats mijn artistieke authenticiteit bewaren en ik kan dit alleen door met eigentijdse muziek om te gaan". Tijdens zijn vijfjarig bestaan is de Nieuwe Muziekgroep tot pleitbezorger van de Vlaamse muziek uitgegroeid. Het programma van '88 bevat 90% Vlaamse composities! "Dit heeft te maken met de onbeschofte manier waarop dit land zijn kunst behandelt", verklaart Mark De Smet. "Dit land minacht zijn cultuur. Beleidsverantwoordelijken voelen geen greintje nationale fierheid voor het eigen werk. Meestal zijn ze bovendien volslagen incompetent en kunnen nauwelijks prul van kwaliteit onderscheiden. Alles reilt en zeilt bij gratie van willekeur, vriendjespolitiek en duistere machinaties. Ze doen niets om de eigen kunst op te waarderen. Geen enkel coherent, groot-schalig en vérdragend plan is in de maak, men denkt er zelfs niet eens aan. Het is me een raadsel hoe uit zo'n woestenij nog iets waardevols kan ontstaan. En toch gebeurt

Subsidieproblemen van de
"Nieuwe Muziekgroep"

"Dit land minacht zijn cultuur"

I Fiamminghi, het Collegium Instrumentale Brugense, de Nieuwe Muziekgroep, Sinfonia, het Nieuw Belgisch Kamerorkest. Vlaanderen heeft momenteel geen nood aan goeie kamerorkesten. Concurrentie? De Nieuwe Muziekgroep alvast niet. Een orkest dat zich door haar twintigste-eeuwse muziek duidelijk van de anderen onderscheidt. Waar vind je ze bijvoorbeeld in de programmabrochures van het Festival van Vlaanderen? Lange stilte, die veel, héél veel zegt.

"NIEUWE MUZIEKGROEP" · VLAAMS
EN TOCH EIGENTIJD'S

het. Wij hebben hele grote kunstenaars. Als ik hun muziek speel, dan is het om erkenning te vragen voor het waardevolle, maar ook om kansen te scheppen voor het nieuwe. Want er moet een kader bestaan waarbinnen kunst en cultuur kunnen ontstaan. Laat duizend bloemen bloeien, ... en probeer een wijs tuinier te zijn".

Onwil

De Nieuwe Muziekgroep komt goed van de grond. Vijf jaar geleden werd gestart met drie concerten per jaar, in '83 zijn er dit al vijfendertig. Toch dreigen er financiële problemen. Nieuwe muziek is een produkt dat slecht verkoopt. Zonder overheidssteun kan de groep niet bestaan. In 1987 kreeg de groep vier miljoen frank werkingssubsidie en speelde een twintigtal concerten. Voor de vijfendertig concerten van '88 krijgt het orkest straks

wellicht... iets meer dan twee miljoen frank. Begrijp wie begrijpen kan. Emmy de Meirlaer is het duiveltje-doet-al van de groep. Ze is daar voltijds mee bezig, maar haar functie is niet erkend en dus niet gesubsidieerd. Zij vermoedt onwil. "We worden gesubsidieerd door de Stuurgroep van de Hedendaagse Muziek, die over een pot van twaalf miljoen frank beschikt. Dit is weinig, want hiermee onderhoudt de overheid alles wat in Vlaanderen met hedendaagse muziek te maken heeft. In augustus kregen we het bericht dat onze werkingstoelage voor '88 gehalveerd wordt. Zonder verklaring. We hebben wel onze vermoedens. Er zijn namelijk kapers op de kust. Nu ze vernomen hebben dat de uitvoering van eigentijdse Vlaamse muziek extra geld in 't laadje brengt, tonen er zich plots ook andere orkesten geïnteresseerd. Tussendoor programmeren ze gauw zo'n werk en strijken de toelage op. Let wel, ik heb het hier over orkesten die ook al van een andere ruif eten. Moeten die extra geld krijgen als ze een Vlaams werk uitvoeren? Ik denk van niet, het is niet meer dan normaal dat een gesubsidieerd orkest regelmatig Vlaams werk speelt! Voor ons is de Stuurgroep voor de Hedendaagse Muziek het enige kanaal waarlangs we iets kunnen krijgen".

Idealisme van de muzikanten

De Nieuwe Muziekgroep put zijn repertoire uit de hele twintigste eeuw en ook dit blijkt niet de goede keuze met het oog op overheids subsidie. "De Stuurgroep voorziet alleen toelagen voor de uitvoering van werken die niet ouder zijn dan twintig jaar. Wat is er mis aan de muziek van vóór 1950? Kan die dan geen duwtje gebruiken? Hindemith of een late Stravinsky, wanneer hoor je ze nog eens op een concert? Ook het project "Tussenbeide", een coproductie met theater Stap, waarin we mindervaliden op muziek laten bewegen, krijgt geen steun. We moeten horen dat we toch geen therapeuten zijn! Gelukkig kunnen we rekenen op het idealisme van de muzikanten en op de respons van ons trouwe publiek. Maar vroeg of laat moeten we toch als half-professioneel orkest kunnen erkend worden. Gezien onze unieke positie in de Vlaamse muziekwereld moet dit haalbaar zijn. Anders gaan we maar prei planten".

Walter Couvreur

Op zijn 64ste is het boegbeeld van de Free Cinema, de Britse filmregisseur Lindsay Anderson (If... O Lucky Man!, Britannia Hospital) een zachte anarchist geworden. Zijn jongste film, *The Whales of August*, is een fris en pittig maar van nostalgie doordrongen portret van twee oudere dames, twee zussen die aan het kibbelen slaan over het al dan niet inrichten van een veranda in hun zomerhuisje.

Libby (gespeeld door de 80-jarige Bette Davis "Eyes") is een grillig, autoritair, onhandelbaar mens en bovendien nog halfblind. Haar zus Sarah (een innemende creatie van het filmmonument Lillian Gish, 92 jaar) is Libby's spiegelbeeld: zacht, meegaand, gevoelig, een romantische ziel kortom. Al 60 jaar lang brengt het tweetal de vakantie door in een oud landhuis aan de kust van Maine waar in augustus de walvissen voorbij glijden. Elk jaar weer willen ze beiden daarvan getuige zijn, hopen ze een glimp van deze dieren op te vangen, trachten ze hun jeugd opnieuw te beleven. Af en toe tijdens het turen naar de zee, naar de waterkim krijgen ze het bezoek van een babbelzieke buurvrouw (Ann Sothorn), een even mol-

FILM

Nog niet vergane glories

lige als goedlachse verschijning. En op een ander moment komt ook een statige, ouwe heer, de Witruisische emigrant (legende Vincent Price) even langs. Maranov, want zo heet de brave man, heeft pas de vrouw verloren, van wier rente hij mocht genieten. En bij de dames komt hij een nieuwe praatpaal zoeken... Vier mensen die allemaal op een eilandje wonen, op hun eilandje. Meer is er in feite niet aan de hand. Kineast Anderson heeft deze anekdote echter met zoveel anekdotiek omkleed, heeft zijn "lieve" mensen met zoveel affectie getekend, en hun op een zo idyllisch plekje aan het uiteinde van de wereld neergezet dat deze oude mensen als het ware vragen of ze onze burens mogen worden. Ze maken van deze heel aparte film een nostalgische kroniek die op geen enkel moment sentimenteel of

slijmerig wordt. Geen geringe verdienste. Lindsay Anderson werd hierbij dan ook uitstekend geholpen door een klavertjevier van het acteurskruim, al zijn het dan vergane gloriën uit de Gouden Hollywoodjaren. Lillian Gish is nog altijd het wat fragiele kind-vrouwje van wie de engelachtige onschuld door de hele wereld werd bewonderd, Bette Davis nog altijd het kreng dat toch ook haar goede kanten wel eens wou tonen. En Vincent Price de charmeur die hij in Hollywoodland zelden mocht zijn.

Is *The Whales of August* een pracht van een hommage aan de klassiek opgebouwde (Hollywood)film, dank zij een serene camera en een lichtgevende, warme fotografie groeit *The Whales of August* uit tot een amusant ritueel met oude mensen die één en al vitaliteit en levenslust uitstralen. Maar het is ook een gedicht opgedragen aan de voorbijje jeugd, aan de herinnering van even zovele gelukkige momenten, maar ook aan de zaligheid van de oude dag, en dat allemaal eenvoudig verteld op het rustige ritme van de af- en aanrollende zeegolven.

Freddy Sartor

BEELDDE KUNST

Een gevoel van nostalgie

De oppervlakkigheid en wereldvreemdheid waarmee de hedendaagse schilderkunst vandaag uitpakt staan in schril contrast met onze Vlaamse schilderkunst anno 1900. De tentoonstelling De eerste groep van Sint-Maartens-Latem in Brussel onderstreept dit nog eens.

Het Museum voor Moderne Kunst heeft een nogal ongelukkige tentoonstellingsruimte: tegendraads en onoverzichtelijk. En het valt te betwijfelen of er daar iets kan aan gedaan worden. Maar voorts is er over deze retrospectieve naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten en de Koninklijke Academie voor Geneeskunde niet zoveel kritiek te spuien. Zo'n tentoonstelling komt altijd op zijn tijd zelfs al plant het Gents Museum voor Schone Kunsten in '89 een gelijkaardig overzicht -maar breder- over het expressionisme. Als dit initiatief de aanloop is, dan heeft ze de liefhebbers alvast niet ontgoocheld. De eerste groep -niet "school" zoals dikwijls geschreven wordt- van Latem wordt er getoond met een resem kunstwerken die voor het brede publiek dikwijls minder bekend is. Voor de bezoeker heeft de tentoonstelling dus verrassende en in-

noverende facetten. Valerius De Saedeleer spant de kroon want de man lijdt een beetje onder zijn neo-Breugeliaanse roem. Hier zien we hem met doeken die voorafgaan aan de sombere winterlandschappen, gevarieerder zowel van kleur als van thematiek. De thematiek is hetgeen de Latemse inwijkelingen met elkaar verbindt: de Leiestreek met daarin de vrome, werkende boer; een ingetogen leven dat misschien toen al vertekend was maar dat in elk geval een stuk minder vervreemdend was dan de stedelijke fabrieksarbeid. De Latemse groep was een niet zo uitgesproken kunstenaarskolonie omstreeks de eeuwwisseling die met respect en liefde de natuur beleefde. Uniek was deze kolonie in Europa niet: we kennen Barbizon, Pont-Aven, Worpsswede, Concarneau. De Latemse kunstenaarsgroep was net als elders religieus geïnspireerd, met een hang naar het anarchisme. Ze stond dicht bij de gewone Latemse boer en had een sociale dimensie (Gustave van de Woestijne deed aan stervens-

begeleiding). Maar bovenal wilden de kunstenaars het contact met de natuur herstellen en een sober, authentiek leven leiden. Het voorbeeld van de Latemnaars was in de ruime zin ook een politiek manifest: anders gaan leven. De sympathie die de tentoonstelling oproept, drijft dus ook op de herkenning, de associatie met de eigen tijd. Een gevoel van nostalgie is dus moeilijk te onderdrukken. Maar deze nostalgie heeft geen valse schijn. Wie verder kijkt dan het landelijk plaatje, voelt dat de kunstenaar ook in de oppervlakkige vredigheid die hun werk uitstraalt spanningen, contradicties en emoties vertolken. Het "Zelfportret" van Van de Woestijne waarin hij zichzelf met kiespijn afbeeldt is van zo'n niveau dat het zich plaatst in de beste Vlaamse traditie -het doet denken aan Breugel- maar het is evenzeer te vergelijken met wat anno 1985 geschilderd wordt door een van de boeiendste hedendaagse Amerikaanse schilders: Leon Gollup. Hoe kan het anders wanneer in de kunst de mens en zijn tragedie centraal staan. Het is meestal wel anders.

Jean Ranson

Nog tot 31 december: "De eerste groep van Latemse schilders 1899-1914".

Lauwe chocolade

Hot chocolate is het romandebuut van de Genese schrijfster Audrey De Vlieger (1939), van wie al in de bundel *Vrouwentongen een verhaal verscheen*.

Het boek vertelt de lotgevallen van Paul Malfait, een blijkbaar welgestelde leraar, die na de dood van zijn dochtertje en de daaruit voortvloeiende breuk met zijn vrouw, uit het onderwijs is gestapt. Malfait woont op kamers in Gent. Hij leidt een ietwat voyeuristisch bestaan aan de rand van wat ook voor hem eens de alledaagse werkelijkheid was. Hij fotografeert niet alleen mensen, maar gaat ook in op advertenties, waarin het een of ander te koop wordt aangeboden. Zijn oom, notaris Ignace Van Kwikkelberghe, leest hem de les over de nuttelosheid van zijn leven. Even ziet het er naar uit dat Malfaits doen en laten opnieuw enige coherentie krijgt. Hij wordt immers verliefd op een wildvreemde jonge vrouw met rood haar, die hij op zijn zwerftochten door de stad ontmoet. Maar wanneer Malfait toevallig ontdekt dat zij doof is, komt ook hieraan

voortijdig een einde - een verwickeling die doet denken aan de novelle *De Muur* van Jos Vandelloo. Toch blijft de piramide - zo noemt hij de vrouw omwille van haar bizarre kapsel - Malfait achtervolgen. Uit de krant verneemt hij dat ze te Oostende in zee is verdrongen en illustratrice van kinderboeken was. Daarop aanvaardt hij een betrekking in een Duitse kunstgalerij. Voor zijn vertrek brengt Malfait nog een bezoek aan het landhuis, waarvan de vrouw de poort heeft afgebeeld op de kaft van een thriller - het boek waarin ze stond te bladeren toen hij haar voor het eerst in een Gentse boekhandel heeft gezien. Op die kaft was ook een revolver afgebeeld. Wat Malfait noch de lezer verwachten, is dat hij precies bij zijn sentimentele sightseeing door zo'n wapen om het leven zal komen...

Hot Chocolate is een vrij leesbaar boek, gebaseerd op een leuke vondst, maar het mist thematische eenheid. De motivatie van de hoofdpersoon blijft zwak. Op zichzelf fascinerende elementen zoals Malfaits bezoeken bij vreemden naar aanleiding van advertenties, worden onvoldoende uitgewerkt. Ze verdwijnen ergens halverwege de roman, zodat de lezer voortdurend op zijn honger blijft zitten. Welk statement De Vlieger met haar boek heeft willen maken, is dan ook onduidelijk. Dat het leven absurd is? Malfait blijkt zich daar overigens kiplekker bij te voelen, al komt hij eerder ongelukkig aan zijn einde. En waarom hij liefst warme chocolade drinkt, is mij eerlijk gezegd een raadsel. Ergerlijk zijn ook de onverzorgde taal van de auteur en de langdradigheid van bepaalde passages.

Jan Lampo

Audrey de Vlieger, "Hot Chocolate", Antwerpen, Houtekiet, 151 blz., paperback, 498F.

SPEKTAKEL

Hollandse minigolf

Volgende week zijn twee betere Nederlandse gezelschappen voor enkele voorstellingen in het land. *Maatschappij Discordia en Toneelgroep Amsterdam*.

Discordia komt met twee stukken per avond. *Het meisje dat...* is een grappig maar middelmatig debuut van beeldend kunstenaar Albert Blitz.

Daarnaast speelt Discordia ook *Kras* van Judith Herzberg. En dat is een wonderbaarlijk mooie voorstelling. Temidden van een zilveren servies - maar verder geen decor - wordt de eenvoudige tekst van Herzberg gezegd.

Een moeder van vier kinderen loopt in de eenzaamheid van de ouderdom vast in haar waanvoorstellingen. Ze beeldt zich in dat ze elke nacht lange gesprekken heeft met een inbreker. Het is niet duidelijk of dit een doortrap spel is van haar om de aandacht van haar uithuiszige kinderen te trekken. Haar tekst laat zich niet resumeren, het is een stroom van verwachtingen en vermoedens.

Discordia heeft als waardemerk een getemperde nonchalante en lichtvoetige speelstijl. Achter de kwinklagen schuilt meestal erg pessimistische betekenis van de woorden. De Vlaamse Viviane De Muynck draagt als de gescheiden moeder van vier kinderen de voorstelling.

Een ander gezelschap dat met opvallend goed theater uitpakt is Art & Pro rond Frans Strijards, een schrijver-regisseur die klassiekers zoals Tsjechov grondig

durft aan te pakken maar ook zelf interessante teksten schrijft. Hij kreeg onlangs de Nederlandse Toneelschrijfprijs en maakte in opdracht van Toneelgroep Amsterdam het stuk *Gesprekken over Goethe?*.

Het stuk gaat niet over Goethe maar is een zoektocht naar het verleden van een gewoon iemand, waarbij de feiten door alle mogelijke dwaalwegen en hindernissen tot mythologische proporties worden opgeblazen. Met schokkende fragmenten proberen drie acteurs het leven van een van hen te reconstrueren. Het slachtoffer, klemgezet door het kapot huwelijk van zijn ouders gaat gekke dingen doen of denken. De patient mist zijn vader, denkt dat hij zijn moeder vermoord heeft en identificeert zich met Oidipoes en Orestes. De andere acteurs spelen meestal psychiater waarvan de ene een jeugd vriend is en de andere de vaderrol overneemt. Hoe je ook luistert en kijkt en een beeld probeert te krijgen van de ingewikkelde situatie die als raamwerk moet dienen voor verder theateraal contact tussen toeschouwers en spelers, in *Gesprekken over Goethe?* krijg je geen greep op de materie.

Bizarre anecdotes worden staccato en met veel rethoriek verteld en het is de vraag of ze werkelijkheid zijn of fantasie.

Strijards organiseert een anarchistische estafette waarbij de drie acteurs om beurten de rol doorgeven van alleswetende vertellers en een derde "slachtoffer" die dit weten weer afbreekt. Ondanks de niet aflatende stroom van in elkaar grijpende analyses blijft de verwarring. Met flitsende spitsvondige gedachtesprongen, analyses, glad gefilosofeer en zeer snedige conversaties blijkt het stuk een heilzame ontlasting van verkalkte herinneringen en ideeën. De patiënt, prachtig gespeeld door Han Kerckhoffs, wordt als het ware uitgebeend maar bedreigt met zijn spastisch vertoon het veilige heilige beeld dat de anderen van zichzelf en van hem gemaakt hebben. Han vervormt hierbij heel zijn lichaam; hij heeft gebaren, bewegingen en houdingen gevonden die passen bij zijn onhandig, hoekig en gekwetst karakter.

Eddie Vaes

"Een meisje dat..." en "Kras" door Maatschappij Discordia, in een regie van Jan Joris Lamers met onder meer Frieda Pittoors en Viviane De Muynck. Tot en met vrijdag 2 december in het Stuc te Leuven. Op 9 en 10 december in zaal Monty te Antwerpen.

"Gesprekken over Goethe?" door Toneelgroep Amsterdam. Regie: Frans Strijards. Op zaterdag 17 december in de Beursschouwburg te Brussel.

MUZIEK

Postmodernisme in de muziek

Van Postmodernisme in de muziek zijn niet zoveel mensen op de hoogte. Deze "derde muzikale golf" in de tweede helft van de twintigste eeuw werd aan het einde van de jaren '70 ingezet na de serieel-experimentele golf van de jaren '50 tot midden '60 en de minimaal-repetitieve van midden de jaren '60 tot '80.

In Duitsland werd ze aangeduid met "neue einfachheit" en bij ons werd gesproken over "nieuwe muziek". Sommigen meenden er neo-romantiek in te horen, anderen retro-reflexen en nog anderen spraken van academisme. De meeste luisteraars vonden die muziek nogal bleekjes naast de ophefmakende (en vooral geruchtmakende) experimentele muziek of naast de verdovende (soms irriterende) repetitieve muziek. Die grotere belangstelling voor deze laatste had wellicht te maken met het feit dat ze zich ook bevoog in de vage twilight zone van bepaalde pop-jazz. De "derde golf" sluit weer aan bij een muziek van "voor de beeldenstorm" en tracht een zuiver-muzikaal discours op te bouwen, gebruik makend van de algemeen aanvaarde grammatika en zonder een beroep te doen op visuele, tactiele of literaire concepten zoals in de "stoute"-doch donme-jaren

'60. Toen werd het muzikaal landschap vervuild door straat- en circusartiesten, door verbosombies, appels, lussebertjes of hikkende beeldkappers. Muziek was immers toch maar geluid (van ruis tot lawaai: een kwestie van decibels), dat kon toch iedereen!

Einde jaren '70 manifesteerde zich dan, discreet, een generatie componisten die de vorige muziekmakerij afzwoer en weer de klemtoon legde op oude waarheden: ritme, melodie (=lijn) en harmonie (=kleur). Ze werkten aan een versmelting van de nieuwe verworvenheden met de oude waarden: allerlei bestaande technieken, stijlmiddelen en instrumenten worden met elkaar verweven tot een nieuw geheel dat onmiddellijk-herkenbare elementen in zich draagt en associaties oproept met het verleden. Men werkt op een ambachtelijke wijze met voor de hand liggende middelen, een beetje zoals een decorateur. Het is geen romantische muziek waarbij de componist zijn allerin-

dividueelste "ikje" op een piëdestal plaatst, het is milieuvriendelijke muziek. Eenvoudige dingen mogen weer, eenvoudige stemmingen: speelsheid, gereserveerdheid, bevalligheid, vreugde, ernst, vriendelijkheid. Smaak en functionaliteit. In dit muzikale postmodernisme ontbreken manifesten en belijdenissen. Best begrijpelijk na de papieren veldslag tussen '50 en '75, toen bij elk "nieuw geluid", in een uiteraard niet-muzikaal discours, een boel encyclopedische en slecht verwerkte wetenschappelijke verklaringen nodig waren om het als muziek te verkopen. Het postmodernisme is soberder, koeler ook. Echte fin de siècle raffinement, voor de mensen met sensibele smaak. De "nouvelle cuisine" van de muziek. Niet vaak te horen maar wel binnenkort te Antwerpen en te Brussel. Op 5 december in de Singel op één van de Orphische Avonden. Midden januari '89 in de Beursschouwburg te Brussel: 24 uur-lang postmodernistische muziek! Zoek in de programmering naar de namen Buckinx, Biesemans, Coppens, De Smet, Geysen, Goeyvarts, Lawalree, Nuyts, Posman en je zal vinden.

(sdr)

Eén van de meest geliefde programma's van Italianen die in België wonen is Linea Verde, het zondagochtend programma van RAIuno. Iedereen kijkt, iedereen kent presentator Frederico Fazzuoli, en trekt met hem doorheen Italië (en soms ook door een ander stukje van de wereld). Linea Verde is nochtans een (populair) wetenschappelijk programma van ongeveer twee uur. Met ongeveer 250.000 Italianen in België is het hier wellicht één van de wetenschappelijke programma's met de hoogste kijkcijfers.

Het is een wekelijks magazine over landbouw, land en milieu. De doelgroep is zeker óók de Italiaanse boer en tuinder, maar vooral iedereen die een beetje belangstelling heeft voor de ingewikkelde economisch-culturele lijn die vertrekt bij het agrarische produktiesysteem en loopt naar de moderne consument. En zeker ook iedereen die géén gerichte belangstelling heeft voor die zware problematiek, maar gefascineerd is door een programma vol weetjes, commentaren en beelden - grondig, maar gebracht in een sfeer van dagelijksheid - over een bepaalde landstreek, zijn mensen en zijn produkten.

Naar aanleiding van het feit dat de oogst

FILM

Linea Verde

voor 1988 binnen is, was *wijn* het thema van de uitzending van vorige zondag. Per regio werden de cijfers bekend gemaakt alsof het verkiezingsresultaten waren Fazzuoli toonde in enkele streken en dorpen wat die cijfers voor de mensen betekenen. Andere deskundigen vertelden wat op internationaal vlak de positie en de problemen zijn van de Italiaanse wijn, hoe je spumante even lekker maakt als champagne en hoe je aan *appellation contrôlée* komt en zo vervalste wijn vermijdt. Het thema was deze week dus eerder typisch dan origineel, maar het toonde wel het dagelijkse leven van het Europese landbouwbeleid, de economie achter het Siciliaanse restaurant op de hoek, de technologie in mijn *Spumante*, en de sneeuw die vorige week overal in Italië viel.

Toen *Linea Verde* een tijdje geleden een programma wijdde aan een gigantische Nederlandse groententeveilig werden er plots meer vragen beantwoord over de

bloemkool op mijn bord dan ik mij ooit had durven stellen. Als Fazzuoli nog eens een programma verzorgt in onze streken zal ik misschien zelfs iets van het Nederlandse mestoverschot begrijpen. Toen het programma weken lang op reis was in Amerika werden vooral twee dingen levendige werkelijkheid: de (potentiële) economische veldslag tussen de twee verenigde staten -die van Amerika en die van Europa-, en de via emigratie tot stand gekomen Italiaanse aanwezigheid in Amerika. Sinds Fazzuoli in Marokko met de sprinkhanenzwermen meereisde bestaan ze volgens mij écht. Toen zag ik de landbouw, het land en het milieu dat blijvend ontworicht werd. Het was nieuw voor me, hoewel ik de sprinkhanen als "het nieuws" al kende.

Als ooit een televisieprogramma *vervreemding* kan doorbreken dan is het zeker dit. Wie voldoende Italiaans begrijpt móet kijken. Wie de kans heeft ooit soortgelijke programma's te maken moet bij Fazzuoli en zijn team in de leer. Een *Linea Verde* van Europese signatuur kan misschien zelfs uitleggen wat 1992 betekent.

Marianne Mertens

De Morgen vandaag

De Morgen bestaat alweer tien jaar. Het waren alvast tien bewogen jaren. De Morgen veranderde van gezicht, van aanpak en van redacteurs. Maar de hoofdredacteur en de lezers bleven steeds min of meer gelijk, ook al namen de laatstgenoemden geleidelijk aan lichtjes uitbreiding. Maar hoe staat het anno 1988 met "het produkt" De Morgen?

DE MORGEN !!

bovendien over te weinig middelen om nationaal of regionaal naar behoren "investigative journalism" te verrichten, ook al onderneemt Walter De Bock daar met wisselend succes wel eens een poging toe. Zoals bij de andere Vlaamse kranten is er pas van goed gedocumenteerde of van onthullingsjournalistiek sprake als een toevallige wind uit welingelichte bron een vertrouwelijk document heeft doen binnenwaaien. De Morgen biedt binnen deze context noch de kwaliteit noch de kwantiteit aan informatie die je bijvoorbeeld in Le Monde of in De Volkskrant terugvindt. Wellicht is Vlaanderen te klein om bedrijfseconomisch zo'n journalistiek monument te kunnen aanbieden. Toch lijkt De Morgen me cultureel op behoorlijk niveau te staan in Vlaanderen. Het dagelijkse Café des Arts houdt effectief de vinger aan de pols van het cultuurgebeuren in Vlaanderen: een bestaansreden op zich voor deze krant, ware het niet dat de cultuurredactie onlangs zowat collectief ontslag nam. Ook hier weer een duistere toekomst.

Qua berichtgeving uit de regio of uit de sportwereld dreigt deze krant tussen twee stoelen terecht te komen: voor de belang-

Over de kwaliteiten die een krant moet hebben om een goeie krant te zijn, kan je lang discussiëren. Er zijn relatief weinig objectieve normen waaraan je de kwaliteit van een krant onbevooroordeeld meten kan. En eigenlijk hoef je een krant niet "onbevooroordeeld" te benaderen. Elke krant heeft zijn politiek-economische achtergrond, die je op de een of andere manier toch in de inhoud terugvindt. Zo weet je met De Morgen dat je een krant in handen krijgt met een socialistische geschiedenis, een eerder pluralistisch-progressief heden en een duistere toekomst. Als je jezelf als lezer qua ideeëngoed min of meer tegen de zelfde achtergrond kan plaatsen, ga je zo'n krantenprodukt a priori al door een meer rooskleurige bril aanschouwen. Dat creëert een bepaalde betrokkenheid bij zo'n krant, een betrokkenheid die in het geval van De Morgen nog niet zo lang geleden precies het overleven van die krant met zich mee bracht.

Negatieve keuze

Als progressieveling apprecieer je de keuze der aangebrachte thema's. De Morgen zwijgt niet over abortus, Moboetoe, rakettenbochten of Brugse slagerijshandalen. De Morgen koop je niet alleen omdat het bij de progressieve in-crowd "in" is om dit dagblad te lezen. Je koopt hem grotendeels ook uit aversie voor de al te populaire, sensatie- en consumptiegerichtte aanpak van de andere kranten. Dat mag dan niet gelden voor De Standaard, maar daar blijf je je dan wel weer mateloos ergeren voor de edito's van Manu Ruys en de VBO- & VEV-gezinde economische en politieke berichtgeving. Vanuit dat standpunt is een keuze voor De Morgen ook deels een negatieve keuze. Maar in de eerste plaats mag De Morgen er zijn omdat het in Vlaanderen het enige dagblad is dat controversiële thema's vanuit een progressieve en "gedurfde" invalshoek aansnijdt. Ook al is die berichtgeving niet steeds even diepgaand. Zo wordt De Morgen geteisterd door een ronduit zwakke buitenland-berichtgeving, grotendeels gebaseerd op de berichten van de wereldnieuwsagentschappen. Goed dat er nog samenwerkingsakkoorden bestaan met enkele prima buitenlandse kranten... De Morgen beschikt

stellenden is het sport- en het lokale nieuws te mager, voor ongeïnteresseerden is het te overvloedig. Om van de melige stripverhalen maar te zwijgen... Op die manier blijf je als kritische lezer dan toch maar vaak op je honger zitten omdat je met De Morgen wel min of meer, maar zelden helemaal aan je informatiebeluste trekken komt.

Actiegerichtheid

Wat De Morgen ook mist is een brok actiegerichtheid. Doordat De Morgen enerzijds een bepaalde maatschappelijke betrokkenheid niet schuwt (en wat mij betreft, gelukkig maar!), maar anderzijds de logisch daaruit voortvloeiende actiegerichtheid vaak ver te zoeken is, kunnen we alweer het verhaal vertellen van de twee stoelen en de al te ruime plaats daartussen. De Morgen mag dan bij wijle wel opiniërend zijn, ze geeft absoluut geen aanleiding tot maatschappelijke emancipatie.

Daarvoor heeft De Morgen ook het publiek niet. Deze krant stabiliseert haar oplage op het niveau van de progressieve, min of meer hoog geschoolde Vlaming, op enkele standvastige lezers van wijlen Volksgezondheid en Vooruit na. Door bewust voor dit meer intellectuele publiek te kiezen mist De Morgen brede lagen van de bevolking die ingepalmd worden door de televisie- en filmcultuur, door de misdaadsensatie in Het Laatste Nieuws, de duiven- en parochieberichten in Het Volk en de sportverslaggeving in Het Nieuwsblad. Eigenlijk is dat jammer, want onrechtstreeks werkt dat op termijn afstompend en verrechtsend naar dit ruime lezerspubliek toe. Links zijn en links lezen is al te zeer een zaak voor de progressieve intelligentsia. Een zonde waaraan overigens ook Toestanden zich schuldig maakt. Er wordt ook niet meer nagedacht over hoe je binnen de vigerende economische structuren misschien een links blad voor een brede maatschappelijke groep kan uitgeven, zonder daarbij al te zeer in platvloerse en sensatiegeile journalistiek te vervallen. Die strijd lijkt binnen georganiseerd links gestreden en voorgoed opgegeven. Of is dit een al te idealistisch/populistisch uitgangspunt?

Eric Goubin

DOSSIER

Bij de publikatie van zijn verzameld werk

Walschap, een dissidente burger

In 1988 werd Gerard Walschap 90 jaar. Bij die gelegenheid begon uitgeverij Manteau aan de uitgave van zijn verzameld werk. Een eerste deel met ruim 900 bladzijden verscheen deze herfst. Tegen 1993 zal het gehele oeuvre meer dan 5000 pagina's beslaan,

verspreid over zes delen. Naar aanleiding daarvan dit dossier van Martin Vos, waarin hij antwoordt op de vragen: Wie is Walschap? Wat bieden zijn geschriften aan de lezer van vandaag? Wat is zijn literaire betekenis?

"Ik wilde braaf zijn en ik kon het niet", aldus Gerard Walschap twee jaar geleden in een interview voor de Nederlandse televisie. Wat hij zo vrij simpel uitdrukte, vormde nochtans de basis van een allesbehalve kwajongensachtig, bikkelhard conflict tussen de auteur en de Vlaamse katholieke wereld tijdens de jaren dertig. Een conflict dat Walschaps carrière als schrijver sterk zou beheersen.

Zijn eerste stappen in de culturele wereld zette Walschap als medewerker van enkele katholiek geïnspireerde weekbladen. Dat was in de jaren twintig. Als reactie op de gruwelen van de eerste wereldoorlog en de "decadentie" van de voorafgaande decennia was de Katholieke Kerk in die jaren aan een inhaalbeweging begonnen. Via de door Rome gedirigeerde Katholieke Actie wilde ze ook in Vlaanderen het moreel besef wat opkrikken door de herwaardering van de katholieke waarden en het geloof. De culturele wereld vertaalde dat in het credo van de dienstbaarheid van de kunst aan de hogere waarden van geloof en God. Walschap schaarde zich ook achter die doelstellingen, onder andere als lid van de katholieke kunstenaarsbeweging *De Pelgrim*. Die beweging zette zich af tegen het "literalisme" en het individualisme van de vorige generaties kunstenaars en koos voor "de hogere roeping van de kunst".

Al vlug ontpopte Walschap zich als een talentvol en gedreven publicist en pleit-

bezorger voor de katholieke cultuur. Het duurde dan ook niet lang of hij werd voorgedragen als redacteur van het gerenommeerde *Dietsche Warande en Belfort*, en samen met pater Emiel Valvekens zou hij in 1928 de redactie op zich nemen van *Hoger Leven*, dat een algemeen en ruim katholiek weekblad moest worden. Enkele jaren later treedt Walschap ook toe tot de Vlaamse redactie van het ophefmakende tijdschrift *Forum*. In al die periodieken schreef hij vooral over literatuur en toneel, maar ook over algemene maatschappelijke onderwerpen, en publiceerde hij regelmatig fictionele teksten.

Hetze

Als romanschrijver brak Walschap door in 1929 met *Adelaïde*. Een aantal gelijkgezinde katholieke schrijvers van zijn generatie, zoals Marnix Gijsen, Maurice Roelandts en André Demedts prezen dit boek en de daarop volgende werken uit de jaren dertig, omdat ze de problemen van de gewone man met de strenge katholieke moraal openlijk en realistisch behandelden en omdat ze de Vlaamse literatuur boven de wollige en leutige heimatliteratuur uittilden.

Het katholieke culturele establishment, met de jezuïeten voorop, was hiermee echter niet opgezet. Hun reactie was algemeen hevig, ondanks het feit dat Walschap zichzelf nog steeds beschouwde als een oprecht katholiek schrijver. Konden zij niet toelaten dat de ondertussen vooraanstaande, katholieke publicist ook maar een beetje van de voor de kunst alleenzalmakende, "dienstbare" weg

zou afwijken? Walschap was namelijk meer en meer beginnen opkomen vooreen kunst die op zichzelf stond en zonder te veel opsmuk het "Leven" in al zijn facetten behandelde. In ieder geval, de kritiek op Walschaps werk nam de vorm van een hetze aan, die nog weinig met literatuurkritiek te maken had er, waarbij de persoon van de auteur zelf niet gespaard bleef. Recensenten noemden zijn werk "ongezond", "schunnig" en het miste elke vorm van "genadeleven". Al in het begin van de jaren dertig verschenen moties van 20.000 katholieke huismoeders en 75.000 leden van de Katholieke Arbeidersjeugd, die Walschap brandmerkten als een "pornografisch" schrijver. In de kerk moesten zijn eigen familieleden meemaken dat de priester vanop de kansel zijn boeken veroordeelde. Dat in die tijd al zijn romans, op een enkele uitzondering na, het waardecijfer I of II meekregen in *Boekengids*, het orgaan van het Algemeen Verbond van Katholieke Boekerijen, betekende in de realiteit dat die boeken in de meeste Vlaamse, katholieke bibliotheken niet te verkrijgen waren.

De hetze nam zulke vormen aan dat zelfs vrijzinnige critici het nodig vonden voor de katholieke Walschap in de bres te springen. Ook in Nederland stonden uiteenlopende personaliteiten zoals Menno Ter Braak en de katholiek Anton Van Duinkerken achter hem. Dat de meeste boeken van Walschap in die tijd juist in

Nederland werden uitgegeven zal wel niet louter toevallig zijn.

Broodroof

Zelf liet Walschap zich evenmin onbetuigd, "braaf" kon hij inderdaad niet zijn. Hij reageerde in essays en kritieken met de voor hem typische, scherpe pen. In zijn romans stelde hij het geloof steeds meer in vraag en maakte de beperkende katholieke moraal stilaan plaats voor een vitalistische levensvisie. Dat mondde in 1939 uit in wat Walschap zelf zijn "evangelie" noemt, een ode aan de vrije mens, *Houtekiet*.

Ondertussen was het conflict zo sterk geëscaleerd dat men het vanuit katholieke hoek nodig vond over te gaan tot een regelrechte broodroof: onder druk van de Vlaamse clerus werd Walschap eind jaren dertig ontslagen als redacteur van de verschillende katholieke tijdschriften waarvoor hij werkte. In 1940 kon hij opnieuw aan de slag als inspecteur van openbare bibliotheken, een nadien bekrachtigde oorlogsbenoeming. In datzelfde jaar verscheen *Vaarwel dan*, waarin Walschap afscheid neemt van de Katholieke Kerk en de machinaties aan de kaak stelt waarmee hij de hele tijd was tegengewerkt.

De daaropvolgende jaren zal hij zich ontpoppen als een fervent verdediger van humanisme en vrijzinnigheid. Maar ook als vrijzinnige kon hij niet zomaar "braaf" blijven. Kort na de oorlog schreef hij de roman *Zwart en wit* (1948), waarin hij begrip toont voor collaborateurs en de excessen van de repressie op de korrel neemt, wat delen van het verzet, vooral in Nederland, hem niet bepaald in dank afnamen. In 1951 verscheen *Zuster Virgilia*, een prachtig heiligenleven -weliswaar met de nodige godsdienstkritiek als tegenwicht- en meteen begonnen een aantal katholieken te speculeren over de terugkeer van Walschap naar de oude stal. Maar die haastte zich *Salut en Merci* (1955) neer te pennen, een geheugensteuntje voor *Vaarwel dan*. Toch bleek hij van de godsdienstproblematiek niet af te kunnen geraken. Wanneer rond het tweede Vaticaanse concilie een frisse wind door de Katholieke Kerk begon te waaien, schreef hij het essay *Muziek voor twee stemmen* (1963), waarin hij als vrijzinnige de katholieken probeert te overtuigen van de noodzaak van een onbaatzuchtig, kritisch rationalisme. Walschap zou Walschap niet zijn als hij eind jaren zestig ook niet wat kon dwarsliggen. Ditmaal had hij het gemunt op de

linkse beeldenstormers Weverbergh, H.J. en co. In het *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, waarvan Walschap sinds het opstarten redacteur was, en in het satirische "*De culturele repressie*" (1969) hekelde hij hen vanwege hun onverdraagzaamheid en dogmatisme. Dat alles verhinderde niet dat Weverbergh enkele jaren geleden zijn nieuwe uitgeverij uitgerekend *Houtekiet* noemde.

Socialisten

Het anti-conformisme van Walschap klinkt al bij al niet erg revolutionair, zeker niet in deze tijd. We zouden Walschap dan ook meer kunnen bestempelen als een "dissidente burger", die conformisme en dogmatisme blijft bekritisieren. Twee jaar geleden nog verklaarde hij voor de Nederlandse televisie: "Ik heb altijd voor de socialisten gestemd, zelfs tijdens mijn priesterstudies". Een paar maanden later onthult hij in een publiek interview met Walter van den Broeck dat wat hij zelf in het televisie-interview had laten censureren, handelde over het "misplaatste" kussen van de paus. Vandaag betekent het misschien niet meer zoveel als voor de tweede wereldoorlog, maar recht braaf zijn kon hij nooit.

Zijn de teksten van Walschap ook voor de lezer van vandaag nog van enige betekenis, of zijn ze alleen nog historisch van belang? De meeste verhalen van Walschap spelen zich af in de eerste decennia van deze eeuw in een Vlaamse landelijke omgeving overheerst door het katholicisme. Op dat punt zouden we ze kunnen vergelijken met de heimatromans van Timmermans of Claes. Maar juist tegen het optimistische folklorisme van deze schrijvers zette Walschap zich in die tijd af. Zijn credo van "gemeenschapskunst" hield in dat hij het "volle leven" en niet alleen de leuke kanten ervan tot onderwerp wou nemen.

In de praktijk blijkt zelfs dat de thematiek in Walschaps romans beheerst wordt door de relatieve onaangepastheid van het individu aan de hem omringende gemeenschap, waarbij vooral de onderdrukkende moraal en het onbegrip binnen die gemeenschap het struikelblok vormen. Het

“Op het teken van een eerste geweer-schot roeien die broeders elkaar uit als rupsennesten...”

DE VLAAMSE ROMAN IS ZOALS EEN GEPELDE BIERSTUK VAN IIe KWALITEIT

is door dat problematisch non-conformisme dat de thematiek van Walschaps teksten ook vandaag nog zijn betekenis heeft.

De hoofdpersonages in zijn romans zijn meestal mensen die wat uit de band sprin-

gen omdat ze met hun simpel streven naar een vorm van vitalistische zelfbevestiging in conflict komen met een normerende gemeenschap die hen niet begrijpt, aanvaardt of hen zelfs beknot in dat streven. Dikwijls is het de beperkende katholieke moraal die Walschap zo op de korrel neemt. In zijn eerste opgemerkte romans: *Adelaïde*, *Eric* (1931) en *Carla* (1933) speelt bijvoorbeeld de sterk afkeurende houding van de katholieke moraal tegenover geboortebeperving een grote rol. Dat was in die tijd voor een gewetensvol katholiek een niet onactueel probleem. Met een geboortecijfer van 18% deed België toen wel degelijk aan geboortebeperving. Die schizofrene situatie beheerst de personages uit de trilogie. Het is tekenend dat Walschap op het einde van die trilogie de oplossing ervan voor zijn hoofdpersonage niet zozeer zoekt in een onderwerping aan de katholieke moraal, maar eerder in een vitalistische levenshouding.

Vitalisme

Naast een rationele invraagstelling van het geloof en de in naam daarvan heersende praktijken (voorbeelden hiervan

zijn Sybille, die in de gelijknamige roman uit 1938 het geloof verwerpt, alsook de cynische Asveer in *Bejegening van Christus* uit 1940), zal het vitalisme een steeds sterkere rol gaan spelen in het zoeken van Walschaps personages naar zelfbevestiging in weerwil van de maatschappelijke normen. In *Celibaat* (1934) sluimert dat vitalisme in het *Heerken*, maar mee door het onbegrip en de bekrompenheid van zijn omgeving kan hij het niet uitleven en is hij gedoemd eenzaam te blijven. Henriken in *Het kind* (1939) daarentegen is iemand die wars van elke moraal zijn zin doet. Hij leeft erop los en laat zich door geen persoon of job binden. Hij denkt er eerst aan wat meer in de pas te lopen, als hij zowat alles uitgeprobeerd heeft behalve "de vertederde huisvader uithangen". Met *Houtekiet* schrijft Walschap vervolgens zijn vitalistische, heidense bijbel. Houtekiet is de natuurmens rond wie een gemeenschap wordt opgericht, die onafhankelijk van de maatschappelijke en morele constellatie van de omringende wereld functioneert. Weliswaar dringt na een tijdje ook hier het geloof door, maar dan op eigen termen, terwijl Houtekiet de oude atheïst blijft. Men zou kunnen zeggen dat Walschaps voortdurende kritiek op die onhoudbare katholieke moraal van voor de tweede wereldoorlog nu toch wel wat achterhaald is, gezien de veranderingen binnen het katholicisme zelf en zijn bescheidener morele imperatief in onze huidige samenleving. Maar dan mag men niet vergeten dat het katholicisme deel uitmaakt van de "burgerlijke" maatschappij die met haar waarden van zelfbeheersing en goede omgangsvormen vandaag nog even sterk staat als voor 1940. Onbenedeneerd vitalisme en vrije seksualiteit wil ze zo vlug mogelijk in goede en vooral nuttige banen leiden of dekt ze desnoods met een flinke dosis hypocrisie toe. De seksuele revolutie van de jaren zestig zou dat allemaal veranderen en heeft ontegensprekelijk ook ernstig geknaagd aan de fundamenteën van de burgerlijke moraal. Dat belet nochtans niet dat *Houtekiet* - met zijn voorstelling van de vrije liefde als normale omgangsvorm een voorbode van die seksuele revolutie - in vele scholen nog steeds als te mijden literatuur bestempeld wordt.

Mistoestanden

Maar de betekenis van Walschaps thematiek beperkt zich niet alleen tot de oppositie tegen een devitaliserende moraal. Het non-conformisme houdt ook een kritiek in op het bestaande maatschappelijke

leven en de organisatie ervan. Zonder daarbij van een welbepaalde maatschappelijke visie uit te gaan, klaagt Walschap verschillende mistoestanden aan. Een steeds terugkerend thema is dat van het gebrek aan rechtvaardigheid. Dikwijls hebben Walschaps hoofdpersonages daaronder te lijden, maar evenzo komen zij er tegen in opstand, zoals Thijs Glorieus in *Een mens van goede wil* (1936), die "geen onrecht kan verdragen". Waar de visie van Thijs Glorieus wat naïef en optimistisch voorkomt, steekt elders cynisme de kop op, zo het *Heerken* over de oorlog in *Celibaat*: "Negentien eeuwen lang wordt over geheel Europa van dag tot dag gepreekt dat de mensen broeders in Christus zijn, dat men de vijand niet haten mag, dat men onrecht moet dulden en de andere wang aanbieden. Op het teken van een eerste geweerschot roeien die broeders elkaar uit als rupsennesten, vergelden onrecht en prijzen elkander de haat aan als deugd en een vaderlandse christenplicht". Oorlog en geweld als extremen van onrecht vormen vaak het doelwit van Walschaps kritiek, zelfs als het wat hete hangijzers zijn, zoals de repressie die hij aanklaagt in *Zwart en wit*, drie jaar na de oorlog, of de problemen in de Belgische kolonie, die hij aan de kaak stelt in *Oproer in Congo* (1953).

Eenzamen

Uiteindelijk krijgen we in Walschaps romans een weinig fraai beeld van de samenleving voorgeschoteld. En zoals hijzelf als "dissident" meermaals alleen stond, zo leven zijn personages die wat uit de band springen, dikwijls als eenzamen, die geen hoge dunk hebben van de samenleving waarmee ze in conflict komen.

NIEUWE VLAAMSE STREEK-
ROMANS GEVRAAGD A.V.B.

Een weinig optimistische visie verkondigt bijvoorbeeld Jan Mus vanop zijn sterfbed in *De heilige Jan Mus* (1979): "We laten ons de eerste twintig jaar volproppen met lessen en wetten, die ons inprenten en desnoods inpeperen hoe en

wat we allemaal moeten zeggen, doen en zijn en dan gaan we vijftig, zestig jaar leven om te betreuren dat alles anders gaat dan het zou moeten gaan en dat niets is zoals het behoort".

Geloof in het individu

Maar Walschap is meer anti-conformist dan pessimist. Uit zijn romans blijkt ook nog steeds een geloof in het individu. De personages blijven als spil van de verhalen in staat zich een of andere opinie te vormen of zich op een bepaalde manier te positioneren in de samenleving, hoe problematisch de band ermee ook mag zijn. Daartegenover staat de meer negatieve visie van de experimentele of postmoderne roman op de mogelijkheden van het individu om ook maar enige orde te scheppen of zinnig te handelen. Die roman vormt dan ook een radicaler antwoord op de huidige maatschappij, die onoverzichtelijker en meer fragmentarisch is dan die van voor de tweede wereldoorlog. De maatschappij van toen, die ook hoofdzakelijk het decor vormt van Walschaps romans, was handelbaarder. Walschaps teksten mogen dan wel een kritiek inhouden op de burgerlijke cultuur, ze blijven erbinnen functioneren. De samenleving mag dan zo beroerd in elkaar zitten als maar kan, vanuit een wil tot leven weigeren Walschaps personages steeds zich erbij neer te leggen. Zo houdt zijn "fanatiek gevoel voor recht" het ik-personage in *Genezing door aspirine* (1943) tegen om zelfmoord te plegen: "Aan de smeerlapperij heb ik mijn voortbestaan te "danken", zij hield altruïsme in mij brandend, al deed zij mijn verachting groeien voor een vuile horde, die met al haar edels, waaraan ik nooit geloven kon, laffer en gemener was dan ik, onmens, ook maar durfde denken. Don Quichotesk heb ik ertegen gevochten". Deze voortdurende problematische relatie tussen individu en gemeenschap, die in de romans van Walschap nooit een bevredigende oplossing vindt, kunnen we universeel noemen. En de originele, non-conformistische, kritische kijk op de bestaande realiteit, die meer uit het schrijffproces dan uit een bewuste morele keuze lijkt te volgen, maakt dat zijn teksten ook vandaag nog van betekenis kunnen zijn, ook al is de concrete problematiek niet altijd even actueel.

“De roman is een verhaal”

“De roman is een verhaal” is een van de credo’s waarmee Walschap zich in de Vlaamse literaire wereld begaf. Na het uitdeinen van de opmerkelijke literaire stroming van de tachtigers had dat wereldje in de jaren twintig van deze eeuw nog weinig meer te bieden dan de reeds uitbloeiende Streuvels en de weliswaar succesvolle, maar niet bijster originele Claes en Timmermans. Er was dringend nieuw bloed nodig. Dat kwam van Walschap en enkele andere jongeren die omstreeks 1930 op de voorgrond traden, zoals Maurice Roelants, Lode Zielens en ook Willem Elsschot, alhoewel deze met “Villa des Roses” al meer dan een decennium vroeger een buitenbeetje was. Zij zouden met hun nieuwe inhoud en stijl de moderne roman in Vlaanderen ingang doen vinden.

Met zijn herhaald benadrukken van het verhaal-aspect zette Walschap zich bewust af van de “beschrijvingsmanie” bij de vorige generatie. Dat remde het gebeuren volgens hem alleen maar af en het zou mee door het mooie-woord-gebruik de essentie van het verhaal, de ontwikkeling van de inhoud, voorbijschieten. Beschrijvingen bij Walschap bestaan inderdaad meer uit korte, kernachtige omschrijvingen die thematisch relevant zijn, eigenlijk meer typering, zoals die van de pastoor op zijn sterfbed in *Celibaat*: “De heiligen liggen niet zo achterover met een hoge, scherpe neus, maar dit is een veldheer”.

Tornadostijl

De nadruk op de handelingen en de manier waarop hij die voortstuwde, deed Marnix Gijsen ooit opmerken dat Walschap zijn romans schreef in een “tornadostijl”. Typisch aan die stijl is het eigenegerede gebruik van de indirecte rede en de manier waarop Walschap zijn personages niet in een normale dialoog, maar in constante afwisseling met de vertelde handeling laat spreken. De orale traditie is hier niet ver weg. De snelheid die hij met dit alles verkreeg, moest ook de realiteit reflecteren, of zoals Walschap zelf opmerkte, was dat “de hoofddruk die men opdoet bij de observatie van het leven”. In dit verband is ook een ander credo van Walschap van belang, namelijk dat van de “gemeenschapskunst”. In 1967 nog schreef hij in *De kunstenaar en zijn volk*: “Als hij (de kunstenaar) het volk involgt en achteraloopt, is hij verloren, maar nog veel zekerder is hij verloren als hij het loslaat”.

Met die stelling van de gemeenschaps-

kunst wilde hij ingaan tegen de wereldvreemdheid en de “woordkunst” van een aantal ivoren-toren-schrijvers uit de generatie van de tachtigers.

Niet zo eenvoudig taalgebruik

Toen Walschap na zijn studies naar zijn geboortedorp terugkeerde, werd hij namelijk getroffen door de eenvoud en de spontaneïteit in de communicatie van de gewone mens, hetgeen contrasteerde met het formele taalgebruik uit zijn studiemilie. Hij wou die volkstaal als voorbeeld nemen voor zijn geschriften. De eenvoudige en directe vertelstijl die het dichtst aanleunt bij de orale traditie, vinden we terug in de kortverhalen als *De dood in het dorp* en *Volk* (beide uit 1930), later ook in *De wereld van Soo Moereman* (1941). Toch blijkt vooral uit zijn romans dat Walschaps taalgebruik niet zo eenvoudig

is. Het taalgebruik van een gemeenschap, van waaruit Walschap wilde vertrekken, is namelijk niet eenvormig. Neem de verschillende talen van een boer, een winkelier, een dronkaard, werklieden, de ambtenarij, de burgerij of de adel, talen van de meest informele tot de meest formele, al die talen hoor je in die ene gemeenschap en zijn dikwijls evenveel tekenen van verdeeldheid. Walschap verdoezelt die veelvormigheid in zijn romans niet, maar confronteert die verschillende talen juist met elkaar zonder daarbij de ene boven de andere te stellen. Meteen maakt hij ook een spanning tussen verschillende levensvisies mogelijk: de taal is immers een middel om greep te krijgen op de werkelijkheid of om een eigen verbeeldingswereld op te zetten. Het gevolg daarvan is dat ook het perspectief van waaruit de vertelde werkelijkheid beoordeeld kan worden, niet vastligt. Dat daagt

de lezer als het ware uit om zelf een standpunt in te nemen. De door Walschap meermaals gebruikte wij-vorm is daar een mooi voorbeeld van. Soms staat die “wij” voor de gemeenschap, die het hoofdpersonage be- of veroordeelt, elders voor een soort gezond verstand van de gehele gemeenschap en op nog een andere moment probeert de verteller van de lezer een medeplichtige te maken. De spanning in de schrijftuur ondersteunt zo de thematiek van het conflict tussen individu en gemeenschap, dat in Walschaps romans ook nooit tot een bevredigende en ondubbelzinnige oplossing komt.

Vertellen en verhalen

Al dat grillige en complexe verweven van talen en vormen mag dan geleid hebben tot een originele stijl, een constante in Walschaps werk blijft toch het vertellen en verhalen. Dat aspect is hij ook altijd blijven verdedigen als de essentie van de romanliteratuur. Dat hij daarmee niet in slecht gezelschap verkeert, blijkt uit de bewondering voor zijn werk van Hugo Claus of Louis-Paul Boon -laatstgenoemde merkte ooit op dat Walschap en zichzelf de enigen waren die konden vertellen- of ook uit de bewering van Walter van den Broeck dat hij Walschap en Gabriel García Marquez als zijn leermeesters beschouwt.

Wanneer in de jaren vijftig en zestig de experimentelen opdagen, komt de roman als verhaal onder serieuze druk te staan. Walschap vindt het zelfs op een bepaald ogenblik nodig om in het Nieuw Vlaams Tijdschrift een aantal aanhangers van de Nouveau Roman terecht te wijzen, omdat ze zich teveel als epigonen van Alain Robbe-Grillet gedragen en zelf nog niet bewezen hebben iets fatsoenlijks op papier te kunnen zetten. Toch doet Walschap zelf een poging in die richting met onder andere *Het gastmaal* (1966). Maar als dusdanig kan men ze niet echt geslaagd noemen. Dat heeft te maken met de visie op het individu en het vorm-aspect “personage”. Walschaps vertelstijl gaat goed samen met een min of meer autonoom personage, maar strookt minder met het gedesintegreerde personage uit de visie van de experimentelen. Walschaps probeersels kunnen dan ook niet verbergen dat verhalen zijn sterkste kant is. En wanneer hij in 1979 zijn literaire carrière afsluit met *De heilige Jan Mus*, doet hij dat met een werk dat weer volledig voldoet aan zijn oude credo: “Een roman is een verhaal”.

Martin Vos

KRONIEK

Sekssymbool

Is Sinterklaas wel zo onschuldig?

Een oude zegswijze om naar de hoeren te gaan, was "naar Sinterklaas gaan", en een "kind van Sinterklaas" betekent een onwettig kind. Laten wij nu deze dagen zo iemand op onze kinderen los? Wat verbergt die oude kindervriend eigenlijk onder zijn habijt? Want die Sinterklaas was eigenlijk een vruchtbaarheids-symbool. Je zou het aan zijn leeftijd niet toeschrijven.

gebeurd is, wijst op de vaten en brengt de studenten op miraculeuze wijze weer tot leven. De herbergier krijgt vergiffenis. Wat heeft deze legende met vruchtbaarheid te maken? Heel veel, volgens professor A.D. de Groot. In zijn boek geeft hij dieptepsychologische droomanalyses van de Klaas-legenden. Wat deze legende betreft: drie studenten zijn de mannelijke drie-eenheid. De goudstukken zijn het zaad waarvan zij beroofd worden; de dood is de dood van de fallus, de verslapping van de penis na de daad; de pekeltou is de baarmoeder waarin het kindje groeit en de verrijzenis is de geboorte! De Groot komt zelf ook verbaasd tot de vaststelling dat "de verzamelde Sint-Nicolaaslegenden wel een leerboek van seksuele droomsymboliek zijn"!

Ver gezocht?

Is dat nu allemaal niet wat ver gezocht? Niet als je ook aan de -ten dele overgeleverde en nog bestaande- middeleeuwse gebruiken denkt. In Cenaye bij Bayeux (Normandië) beklimmen huwbare vrouwen bij de Sint-Nicolaaskapel een monoliet waarin ze een munt werpen, om zo een man aan de haak te kunnen slaan. In de stad Provins (Seine-en-Marne) rammelen vrouwen aan het slot van de plaatselijke Sint-Nicolaaskapel en dreunen daarbij op: "Patron des filles, Saint-Nicolas:

mariez-nous, ne tardez pas" en in heel Normandië is dat gerammel en geklingel een populair gebruik. Er waren in het Noorden van Nederland de Sinterklaaskerels, de jongens in vrouwenkleren, die zwaaiend met een stof of twij (de levensroede!) achter de meiden aanzaten en ze de schrik op het lijf joegen. In het Deense stadje Hellerup versieren meisjes op de vooravond van hun huwelijk het Sint-Nicolaasportret met bloemen.

Voortplanting

Sint-Nicolaas is een sekssymbool, maar dan wel van de liefde die op voortplanting is gericht. Het bedrijven van de liefde uit puur genot, is een duivelse aangelegenheid. De duivel werd dan ook tijdens de talrijke middeleeuwse mirakelspelen door Sint-Nicolaas verslagen, in de ketenen geworpen en zo vernederd tot knecht. De duivel is zwart, en zo weten we nu ook waar zwarte piet vandaan komt. En wie een zwarte knecht heeft, moet wel een Spaanse heer zijn, want Spaanse heren hadden vroeger Moren als knechten. Met als gevolg dat Sinterklaas nu altijd met de stoomboot vanuit Spanje naar ons toekomt.

Rest ons nog de vraag hoe Sint-Nicolaas, de heilige van de vruchtbaarheid, geëvolueerd is tot kindvriendelijke oude Sinterklaas, zoals wij hem nu kennen.

Van het zorgen voor het krijgen van kinderen naar zorgen voor die kinderen is een kleine stap. De oorspronkelijke drie studenten in de legende worden jonge knaapjes. Kindvriendelijkheid straalt ook de legende uit over Basilios, de knaap die als slaaf bij de Emir van Kreta wordt ondergebracht en door Sinterklaas door de lucht terug naar huis wordt gebracht. Een analoog verhaal gaat over de zevenjarige Adeodatus, die als slaaf van huis wordt weggevoerd naar Babylon en op een 5-decemberavond geheimzinnig verdwijnt om thuis terug te keren.

Sinterklaas was dus al in een paar legenden duidelijk de redder van het onschuldige kind. En in de loop der eeuwen wordt daarop steeds meer de klemtoon gelegd.

Van zo iemand kun je dus veel verwachten. In de verhalen hielp hij zowat iedereen, en gaf hij geschenken: goudstukken, een goeie vrijer, levensvreugde. Best dus wel een sympathieke vent om elk jaar te laten terugkomen.

Tuur Devens

In 1970 stond hij niet meer op de lijst der heiligen, de katholieke kerk voerde hem af, want wat over hem verteld werd, bleek historisch niet allemaal juist te zijn. Er zijn zelfs twee Nicolassen geweest. Allebei waren ze, respectievelijk in de vierde en de zesde eeuw, bisschop van Likië (in het huidige Turkije). Snel werden in de vertelsels de eerste en de tweede Nicolaas tot één persoon gesmeed, en in de twaalfde eeuw steekt hij alle andere heiligen naar de kroon. Alleen Jezus en Maria prijken nog boven hem in de top tien.

Heidense goden

Zoals bij zoveel christelijke feesten schuilen achter christelijke heiligen heidense goden. Sint-Maarten is daarvan een frappant voorbeeld. Die vervangt eigenlijk Wodan, waarvoor grote vuren gebrand werden. Sint-Maarten rijdt op een paard, zoals ook Sint-Nicolaas zich te paard over de daken verplaatst. Zo vloog namelijk ook Wodan op zijn achtpotige hengst Sleipnir 's nachts door de lucht. Het is dus onjuist om Sinterklaas op een ezel te laten rondtrekken, zoals in Vlaanderen wel 'ns verteld wordt. Wodan was de god van de vruchtbaarheid, die men in deze periode van kalende bomen, kletterende regen, stormende wind, lange avonden en huiselijke knusheid diende te eren. Door de kerstening mochten de mensen Wodan eigenlijk niet meer vereren, maar barbaren als ze waren, bleven ze toch bij hun gebruikelijke feesten, en de Kerk was er dan ook niet rouwig om dat de verhalen over Sinterklaas naar het noorden kwamen overgewaaid. In het zuiden had hij al de Griekse godin van de vruchtbaarheid Artemis verslagen; hij was dus de geknipte persoon om de vruchtbaarheidsfunctie over te nemen. Bij zijn geboorte stond "hij" al twee uur recht, wat wees op een grote potentie. Vroom was hij ook, want tijdens de vasten taalde hij op woensdag en vrijdag niet naar de moederborst.

De bekendste legende over Sinterklaas is die van de drie studenten. Deze willen op een avond overnachten in een herberg. Terwijl ze slapen, berooft de herbergier hen van een grote som goudstukken en vermoordt daarop de drie jongens. De lichamen worden in stukken gesneden en gezouten om uiteindelijk in drie pekeltouwen te verdwijnen. Kort daarna komt Sint-Nicolaas langs de herberg, weet wat er

Geen medelijden met Sinterklaas

Naast mij ligt een stapel nieuwe kinder- en jeugdboeken die een plaatsje naast het lege schoentje verdienen. Stuk voor stuk boeken van Vlaamse auteurs.

Bedboek

Behalve dan het eerste: *Sylvia Plaths* heerlijke nonsensbedboekje is vertaald. Sommige ouders zullen het een "anti-bedboekje" vinden, want het maakt reclame voor een heleboel bedden: ruimteveerbedden en olifantbedden, noordpoolbedden en snackbarbedden, maar niet voor doodgewone lekker-instop-bedden en doe-nu-je-oogjes-dicht-bedden. Toch lijkt het mij heel bruikbaar als "bedvertel" - want nergens is een bed zo leuk als in deze dwaze versjes van Sylvia Plath. Alleen, het is zo'n ernstige, ouwelijke vertaling geworden. Ik begrijp best dat het ondoenlijk is om én de woordgrapjes van het origineel min of meer te behouden én de betekenis én het ritme te respecteren. Maar was er nu echt geen betere vertaling te vinden voor "a white little/tucked-in-tight little/nighty-night little/turn-out-the-light little/Bed!" dan: "zo'n gewoon ding/met keurige lakens/en" ik stop je snel in/tel nu maar de schaapjes!?" Gelukkig hoeven illustraties niet vertaald te worden en gelukkig zijn ze hier van Quentin Blake.

(Sylvia Plath: "Bedboek" - vertaling Bas Zwart - uitgeverij Lannoo, Tielt).

Bereboek

Bij Infodok verscheen een nieuw prentenboek van *Etienne Bruneel: Het bereboek*. Het is een heel lief boekje, met zachte tere kleurtjes, ontworpen met oog voor detail en compositie. Het verhaaltje is jammer genoeg wat armtierig en hinkt een beetje treurig voort op onhandige rijmen en vreemde onduidelijkheden. (Kan iemand mij vertellen wat "boeken met touwtjes" zijn, bijvoorbeeld?). Maar bij een tweede en derde keer doorbladeren vergeet je dat alles en begin je zelf verder te fantaseren bij de prenten.

(Etienne Bruneel: "Het Bereboek" - tekst Detty

Het is waar, we mogen het de goede heilige man eigenlijk niet aandoen. Net of hij in de nacht van vijf december nog niet genoeg het dak op moet hijsen! Nee, we vragen hem doodleuk of hij nog wat boeken voor onze kinderen mee wil brengen. We ten we dan niet dat boeken zwaar zijn? ("En duur!", hoor ik sommige ouders vertwijfeld zuchten. Alhoewel dat laatste verwijt niet helemaal rechtvaardig is, de prijzen van speelgoed in acht genomen).

IN ONZE REEK
VERANTWOORDE SINTERKLAASCADOU'S:
EEN BOEK!

Verreydt - uitgeverij Infodok, Leuven -32 blz.).

Wie is Wimpie?

Wimpie en de Wensautomaat van Marc De Bel was dan weer op een onbegrijpelijke manier ontroerend. Onbegrijpelijk, omdat ik me immers voortdurend ergerde, aan overbodige adjectieven, aan al te doorzichtige symboliek... En toch, toch liet kleine Wimpie me niet los en speet het me dat Marc De Bel er geen boek van gemaakt heeft voor kinderen die wél van

lezen houden en dat dan ook langer dan vijftig bladzijden vol kunnen houden. Dat is het, besef ik, wat me het meest stoort: ik blijf op mijn honger zitten. Wimpie loopt op een drafje voorbij en ik had hem graag wat beter leren kennen.

(Marc De Bel: "Wimpie en de Wensautomaat" - uitgeverij Infodok -53 blz.).

Luidop lachen

Vanaf zo'n jaar of acht zul je waarschijnlijk veel plezier beleven aan *Een buik om in te kruipen* van *Els Beerten* of aan *Lekker veel mensen* van *Gil vander Heyden*. Het eerste gaat over Katrien die een broertje gaat krijgen en daar helemaal niet blij mee is. *Els Beerten* beschrijft Katriens kleine drama met heel veel respect en inlevingsvermogen, waardoor je je als volwassene gaat herinneren hoe onoverkomelijk dergelijke "kleine drama's" vroeger wel leken en waardoor je als kind jezelf terugvindt in Katrien. Jerp uit het boek van *Gil vander Heyden* heeft ook soms wel probleempjes, maar hij maakt ook heel veel plezier. Lekker veel mensen is een bundel verhaaltjes over heel gewone dingen en je merkt dat, met een beetje geluk, je best elke dag een avontuur kan beleven. Het is allemaal wel heel intimistisch en soms een beetje moraliserend - maar daar staat dan weer tegenover dat ik bij het lezen een paar keer luidop heb moeten lachen. En -ik hou meer van de stoute tekeningen van *Krsitien Aertsen* dan van de fijne éénlijntjes-tekeningen van *André Sollie*, maar dat is persoonlijk natuurlijk.

(*Els Beerten*: "Een buik om in te kruipen" - uitgeverij Davidfonds, Leuven -tekeningen van *Krsitien Aertsen*, 112 blz.).

(*Gil vander Heyden*: "Lekker veel mensen" - uitgeverij Houtekiet, Antwerpen -tekeningen van *André Sollie*, 83 blz.).

Een beetje 'n thriller

Een paar jaar geleden schreef *Gregie De Maeyer* een schitterend boek voor jonge tieners: *De bendes van halfzeven donker*.

Het unieke eraan was dat het nu eens niet de volwassenen waren die het "gedaan" hadden, maar dat het conflict zich afspeelde tussen de kinderen zélf. Kinderen die net als grote mensen verantwoordelijk zijn voor wat ze doen.

Verliefd op een oude Amerikaanse is bedoeld voor dezelfde leeftijd en is opnieuw een heel speciaal boek. Met in de hoofdrol de "oude Amerikaanse", zijnde een knalrode Buick. Het is een spookverhaal en een beetje 'n thriller en het mooie eraan vind ik hoe kleine, dispaaraat-lijkende elementjes toch naar elkaar verwijzen en als mooie, gave puzzelstukken in elkaar passen.

(Gregie de Maeyer: "Verliefd op een oude Amerikaanse" -uitgeverij Houtekiet -113 blz.).

Platte poes

Vanaf dertien jaar, min of meer, ben je dan weer toe lijkt mij, aan de gedichten van Daniel Billiet. Ik ken tieners die er gek op zijn. En ze hebben gelijk. *Een zebepad in de woestijn* is Daniel Billiets tweede bundel voor "13 tot 133-jarigen". Prachtig geïllustreerd door Sytse van der Zee. Er staat van alles in: van grapjes over school

tot het pijnlijke getuigenis van een kind dat zich schuldig voelt voor de scheiding van zijn ouders. Een bundel die je woorden geeft om te zeggen wat je eigenlijk niet kán zeggen. Dat je poes overreden is bijvoorbeeld: "Vermagerd tot een compact disc, maar veel zuiverder, zingt de poes/Punaise een verkillend lied".

(Daniel Billiet: "Een zebepad in de woestijn" -illustraties Sytse van der Zee -uitgeverij Infodok, Leuven -39 blz.).

AANGEZIEN WE HET TOCH OVER
SINTERKLAAS HEBBEN...

Dagboek

Van *Adrian Mole* heb ik nooit zo vreselijk veel gehouden. Het was alsof ik *Sue Townsend* voortdurend in m'n nek voelde blazen. Ik had zelden het gevoel dat ik

echt las wat zo'n jongen van dertien-en-een-half-jaar denkt en voelt.

Ed Franck voert in zijn *Geen wonder dat moeder met de goudvissen praat* de vijftien-en-een-half-jaar oude Benjamin ten tonele en al wéét ik dat het stom is om te gaan vergelijken, ik kan het niet laten. Want dit fictieve dagboek lijkt zo echt. Bij de cynische humor van deze Benjamin verbleekt de geforceerde grappigheid van *Adrians* overdreven zelfbeklag. Ook *Benjamin's* ouders liggen voortdurend in de clinch, maar gaan niet zo waanzinnig doen als die van *Adrian*. En vooral, Benjamin leeft in een wêreld. Van Benjamin heb je het gevoel dat hij moeite doet om andere mensen te leren kennen. Zijn vader vooral, via onderstreepte versregels in diens poëziebundels. Zo wordt het hele boek in feite opgehangen aan één klein gedichtje van *Willem Wilmink: Vader*. Of hoe poëzie probeert te zeggen wat je niet kan zeggen, nietwaar? Hét cadeauboek voor wie ongeveer zo oud is als Benjamin of zijn vader.

(Ed Franck: "Geen wonder dat moeder met de goudvissen praat" -illustraties Daniel Bertels -uitgeverij Clavis, Hasselt -148 blz.).

Mieke Felix

"Toestanden" als Sinterklaas-geschenk

U hebt van ons nog iets te goed. Wij zijn U nog 6 redenen verschuldigd om een abonnement op "Toestanden" te nemen:

1) Een abonnement op "Toestanden" als Sinterklaas-geschenk voor Uw jongste: te moeilijk voor hem? "Toestanden" is polyvalent. Hij houdt er zeker van vliegtuigjes te maken. Met elke dubbele bladzijde van "Toestanden" kan hij een mooi roos vliegtuig vouwen. Dat zijn 8 vliegtuigen per nummer. Met een abonnement, 400 vliegtuigen op een jaar!

2) Een abonnement als Sinterklaas-geschenk voor Uw teenager-dochter: volgend jaar mag ze voor 't eerst stemmen. Ze voelt wat voor de Groenen maar staat toch kritisch. Toestanden legt regelmatig Agalev'ers op de rooster. Dat is iets voor haar.

3) Een Sinterklaas-geschenk voor Uw man. Die houdt niet van ecologische toestanden en andere nieuwlichters. Hij is syndicalist. Koop vlug zijn abonnement want het nummer van volgende week zal voor een goed stuk gewijd zijn aan de strijd in de openbare diensten.

4) Een Sinterklaas voor Uw moeder. Ze wordt wel al oud. Misschien is het nog niet te laat om haar van het feminisme te overtuigen. Heel wat redactrices van "Schoppenvrouw" werken mee aan "Toestanden". Een abonnement op beide bladen is natuurlijk het zekerst om Uw doel te bereiken.

5) Sinterklaas voor Uw grootvader. Hij is oud en cynisch geworden. Hoe zou je zelf zijn: hij zat in de loopgraven tijdens de eerste en in het verzet tijdens de tweede wereldoorlog. Voor hem is de wereld een slijkboel. Alleen de vredesbeweging kan wat licht brengen voor hem. Over die vredesbeweging heeft "Toestanden" het regelmatig. Kijk maar op pagina 8 van dit nummer. Dus...

6) En hebt U al aan Uzelf gedacht? U bent verliefd op kunst. In elk nummer van "Toestanden" brengen Wim Van Rooy and his boys and girls een actueel cultureel overzicht. "Toestanden": een blad naar Uw hart.

Tot zover onze 11 redenen om een abonnement op "Toestanden" te nemen.

Wilt U een 12de reden: geef eens een Sinterklaas-geschenk aan "Toestanden", door een abonnement te nemen op ons blad.

Tot 31 december '88 kost dat 1.988 F. Die stort U op rekening 001-1762098-72 van Uitgeverij Zijdellings CV. Een permanente opdracht van 200 F per maand stellen wij ook op prijs.

Op pagina 31 van dit nummer vindt U een Abo-bon.

De "gebarsten" aardkorst

De snelle aanvaarding, vanaf 1970, van de theorie van de aardkorstektoniek ("drijvende continenten"), heeft een heleboel interessante bevindingen opgeleverd over het "hoe" van aardbevingen en vulkaanuitbarstingen. Maar over het "wanneer" staan we (nog?) niet verder dan voordien.

verhoogde seismische activiteit hier allebei op wezen. Men heeft echter het ogenblik van de uitbarsting niet kunnen voorspellen omdat een kleine "zijscheur" een lawine veroorzaakte en zo de boel liet gaan reeds vóór de verwachte "exponentiële groei van de indicatoren". Men heeft met andere woorden, weinig anders gedaan dan het verhaal van de onrustig geworden vuurspuwende draak in meer wetenschappelijke termen vertolkt. Dezelfde benadering vindt men bij het onderzoek van de San Andreasbreuk terug. Deze breuklijn, waar de Amerikaanse westkust langs de bodem van de Stille Oceaan schuurt, is van levensbelang voor een aantal Californische grootsteden. Onderzoek om te voorspellen wanneer "the big one" te verwachten is, krijgt dus voorrang. In tegenstelling tot de toenemende seismische activiteit rond Mount St. Helens, hanteert men hier het idee van "seismische stilte" als voorteken van een ramp. Hierbij neemt men aan dat zolang er kleine aardbevingen plaatsvinden, de twee korstlagen erin slagen om verder langs elkaar te glijden. Wanneer hierin iets zou haperen, dan verwacht men een periode van relatieve stilte tot de twee lagen met een knal opschuiven. Het lijkt een kenmerk van dit soort onderzoek dat men zich vrij snel aan voorspel-

Sinds mensenheugenis hebben uiteenlopende culturen met aardbevingen en vulkaanuitbarstingen te maken gehad. Elke cultuur heeft hiervoor haar eigen verklaringen gehad, in de vorm van verhalen met een sterk mythisch karakter. Dergelijke mythen zijn een middel om empirische waarnemingen aan volgende generaties over te leveren. Of het nu om Vulcanus in zijn smidse gaat, of om een onrustig geworden vuurspuwende draak, deze verhalen omvatten een reeks waarschuwingstekens (verhoogde seismische activiteit, bijvoorbeeld) waaruit de betrokken bevolking kan afleiden dat er een en ander op til is.

Hoe voorspellen?

In de Chinese Volksrepubliek heeft men deze "volkse" waarnemingen gebundeld en geschift om tot een soort codex van waarschuwingstekens te komen die herhaaldelijk zijn nut heeft bewezen voor het tijdig verwittigen van door aardbeving bedreigde zones. In 1976 echter werd de stad Tangsjan door een onvoorziene zware aardbeving getroffen. Er waren 240.000 doden en 700.000 gekwetsten. Deze onbetrouwbaarheid van de traditionele waarschuwingstekens wijst op de complexiteit van de betrokken factoren. Het is zoals met het weer (een ander complex verschijnsel): we weten door de overlevering dat een rode hemel bij zonsopgang meestal mooi weer voorspelt, maar om meer zekerheid te hebben, moeten we een zeer ingewikkeld wetenschappelijk model hanteren.

De basis voor het wetenschappelijk model dat we bij aardbevingen en vulkaanuitbarstingen hanteren, is thans de aardkorstektoniek: het beeld van de "gebarsten" aardkorst waarvan sommige delen uit elkaar worden geduwd en andere op mekaar worden gestapeld. Om deze basis verder uit te bouwen tot een gedetailleerd model dat ons in staat moet stellen nauwkeurige voorspellingen te maken, zijn er in wezen twee invalshoeken.

Doelgericht empirisme

De eerste invalshoek bestaat erin de traditionele empirische waarnemingen nauwkeuriger op te tekenen. Deze benadering concentreert zich op bekende gevarenzones, zoals de waarnemingen door het United States Geological Survey (USGS) in verband met Mount St. Helens, de "geblokkeerde" vulkaan in de deelstaat Washington die in 1980 "ontplofte". Het was duidelijk dat zoiets ging gebeuren omdat de groei van de bergtop en de

lingen waagt (overigens de meest voor de hand liggende bewijsvoering voor een empirisch onderzoek). Zo hebben Robert Burford van het USGS en Max Wyss van de universiteit van Colorado zowat een jaar geleden een flinke rel ontketend toen ze beweerden een aardbeving in Stone Canyon op deze manier voorspeld te hebben. Paul Reasenberg en Mark Matthews van het USGS betwistten toen aan de hand van andere gegevens zelfs het bestaan van deze "seismische stilte" bij aardbevingen groter dan 5,5 op de schaal van Richter. Hoe dan ook, het berekenen van het effect van "haperingen" in de ondergrond zonder dat we een adequaat beeld hebben van hoe de ondergrond eruit ziet, lijkt een onzekere onderneming.

Fundamenteel onderzoek

De andere benadering poogt precies het verfijnen van ons beeld van hoe de ondergrond er in werkelijkheid uitziet. Dit is minder duidelijk verbonden met het voorspellen van rampen en ligt daarom iets minder goed in de markt. Gelukkig denken de petroleummaatschappijen er eventueel een duit aan te verdienen; anders was dit fundamenteel onderzoek ongetwijfeld ook besnoeid.

Seismische activiteit geeft aanziding tot schokgolven en driedimensionele schuifgolven. Deze laatste zijn al lang bekend en lagen reeds in 1926 aan de basis van de veronderstelling dat het binnenste van de aarde vloeibaar is (schuifgolven komen enkel door vaste materie) Schuifgolven zijn echter veel moeilijker om te meten dan schokgolven en het is pas onlangs dat het onderzoek van Stuart Crampin en anderen het wetenschappelijk belang ervan heeft kunnen aantonen. Het is namelijk gebleken dat seismische schuifgolven opgesplitst worden (een effect zoals de polarisatie van het licht) en dit wijst op het relatief verrassende feit dat de aardkorst overal doorzeeft is met kleine parallelle barsten vol vloeistof. Veranderingen in de splitsingsgraad van seismische golven zou dan veranderingen in deze barsten weergeven en op deze manier een betrouwbare meter zijn van de veranderende spanning in de ondergrond. Deze veranderde ondergrondse spanning zou op haar beurt een meer betrouwbare indicator kunnen zijn van een nakende aardbeving. Momenteel wordt dit uitgetest op een 20 km-lange "hapering" in de San Andreasbreuk, waar de afstand tussen de "gesplitste" schuifgolven toeneemt met 10^{-6} seconde per dag.

Frank Winter

Hoe denken de Walen over het nieuwe België, zoals het tevoorschijn kwam uit de jongste grondwetsherziening? Hier de mening van Gérard Lambert, economist, jarenlang redactiesecretaris van "La Revue Nouvelle" en Ecolo-vertegenwoordiger in de Raad van Bestuur van de RTBF.

De PS won de jongste wetgevende verkiezingen in Wallonië. Dat succes was aan twee zaken te wijten: het regionaal bewustzijn, gedragen door de persoon van José Happart en de anti-Martens-reflex, uitgedrukt in de roep naar een "politiek met een hart".

Het post-electoraal resultaat smaakt wat bitter, ook al lijkt het Waalse kiezerskorps snel te vergeten hoe het stemde. Ten eerste is José Happart vandaag sterk geïsoleerd en zijn vijanden in de PS beginnen zich openlijk tegen hem te keren. Ten tweede: de nieuwe regering staat nog steeds onder leiding van dezelfde Martens. De PS verantwoordt het nieuwe huwelijk met Martens en de verwerping van Happart met de federalistische doorbraak. Daardoor is de partij onvervangbaar in het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap. De geschiedenis zal de politieke verwickelingen wel vergeten. De zaken worden trouwens toch in Vlaanderen beslist. De staatsvorming komt er wanneer de CVP dat wil, of minstens

BRIEF UIT WALLONIE

Wallonië waar de Walen nu thuis zijn

wanneer die partij beslist haar interne crisissen te regelen door de spelregels te veranderen.

De lange oppositiekur van de PS maakte haar opnieuw "redelijk" tegenover de CVP. Zo konden beiden een overeenkomst over de staatsvorming bereiken. In een snel evoluerend Europa, staat Wallonië nu voor de absolute noodzaak om het lot in eigen handen te nemen. "Wallonie Région d'Europe" is de naam van José Happarts politieke beweging. Paradoxaal genoeg zullen zijn doelstellingen zonder hem verwezenlijkt worden. Wallonië zal het Europese gewest zijn dat de grootste risico's loopt, omdat het op geen enkele nationale steun kan rekenen en dat in tegenstelling tot andere Europese en... Belgische gewesten.

Wallonië heeft dus geen andere keuze dan een eigen origineel politiek profiel te ontwikkelen, steunend op eigen krachten. Het kan niet langer de Belgisch-Vlaamse staat verantwoordelijk stellen voor de eigen zwakheden.

Om zo'n houding te kunnen aannemen dient Wallonië zich opnieuw te politiseren. Het moet vooruitgang boeken in een aantal dossiers die het dreigt te vergeten door de tyranie van de korte termijn en van het pragmatisme, waarachter in feite een gebrek aan verbeelding schuilgaat. Welke dossiers?

1. Het debat ter linkerzijde verder zetten ook al domineert die de politieke situatie in de meeste Waalse sub-regio's.
2. Een Waalse administratie uitbouwen zonder de gebreken van de Belgische administratie over te nemen. De gewestvorming stelt nieuwe eisen aan de openbare diensten, maar daaraan lijken die diensten niet te beantwoorden tijdens de huidige periode waarin ze opgezet worden.
3. Vechten tegen de sub-regionale verdeeldheid, die een coherente gewestelijke ontwikkeling bemoeilijkt
4. Een industriële strategie uitkiezen. Wallonië staat zwak op dit terrein omdat het niet beschikt over een sector van Europees niveau en omdat het zijn middelen voornamelijk besteedt aan het overleven van oude ondernemingen.

Een beetje verdwaald tussen België, dat het verloor en Europa, dat nog onzeker is, hangt Wallonië nu af van zijn eigen beslissingen.

Gérard Lambert.

Arbeidersfotografen

De "Arbeidersfotografen" vieren hun vijfjarig bestaan met een retrospectieve tentoonstelling in het buurthuis Texas te Genk. Opening op 3 december.

DEBAT

Dreigende schooloorlog
binnen de SP

De ARGO-argwaan.

Op de Algemene Raad van de SP werd Luc Van Den Bossche unaniem gevolgd met zijn ARGO-standpunt. Daarin spelen niet alleen onderwijspolitieke argumenten een rol. Vele SP-afdelingen zien immers in de lokale schoolbevoegdheden mogelijkheden tot bijkomend dienstbetoon onder de vorm van benoemingen. De socialistische vakbond heeft natuurlijk een ander standpunt. Met een soepel en plaatselijk toegepast statuut liggen de krachtsverhoudingen slechter. Een compromis lijkt moeilijk.

Daarmee neemt de SP opnieuw en dit keer vrij scherp afstand van de vakbeweging. Dat betekent ook dat elk SP-lid in het onderwijs nu voor de keuze staat: de partij volgen of de vakbond. Een verscheurde keuze die de SP-top echter niet uit de weg gaat. Volksvertegenwoordiger Eddy Baldewijns zal de ARGO te velde in de SP gaan verdedigen.

ACOD-leden lijken dan weer niet van plan de kritiek op hun algemeen secretaris Van de Velde zomaar te slikken.

Deze schoolstrijd binnen het socialistische kamp is meteen ook een nieuwe confrontatie binnen de partij tussen de behorende vleugel die in de staatstructuren werkt en de meer op de directe belangenverdediging steunende vakbondsvleugel. De SP-top lijkt al een tijd gekozen te hebben voor een grotere afstand ten opzichte van de socialistische vakbeweging. Ze rekent erop dat de doorsnee ABVV'er bij gebrek aan alternatieven toch voor de SP zal blijven stemmen. Tegelijkertijd kan de doorbraak naar een ACV-basis worden verdergezet. En door het verbreken van een rechtstreekse belangenband kan ook het socialistisch profiel verder naar het centrum verschuiven. Enkelen dromen er al luidop van de CVP van die plaats te verdringen. Ook de SP zou dan zitting kunnen hebben in centrum-rechtse

Het vierpartijenakkoord over het onderwijs zorgt voor een splijtzwam binnen de socialistische familie. Partij en vakbond staan lijnrecht tegenover elkaar. Pedagogen kijken de kat uit de boom.

coalities met de PVV. Al te sterke syndicalistische reacties binnen de partij zijn in dat perspectief erg storend. Vandaar ook de polarisatie in dit ARGO-debat dat de partij hoopt te winnen van de vakbond. Een zege die niet alleen van belang is voor het onderwijsbeleid maar ook voor de socialistische strategie. Hieronder laten we al enkele mogelijke protagonisten aan het woord. (ec)

Eddy Baldewijns (SP-volksvertegenwoordiger)

Door de ingrijpende grondwetswijzigingen en door het ontwerpdecreet betreffende de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs wordt het onderwijslandschap nu grondig hertekend. De grondwetsartikelen 17 en 59bis hevelen de onderwijsbevoegdheid over naar de gemeenschappen. In artikel 17 worden de fundamentele principes van het schoolpact opgenomen en er wordt bepaald dat de gemeenschap de inrichtende macht van haar onderwijs kan overdragen, naar één of meer autonome raden. Het decreet over de ARGO moet een 2/3 meerderheid

krijgen.

De oprichting van deze Autonome Raad voor het gemeenschapsonderwijs is één van de allerbelangrijkste gebeurtenissen uit de onderwijsgeschiedenis.

Over de nood aan een autonome raad voor het rijksonderwijs zijn alle Vlaamse partijen het al een hele tijd eens. Tijdens de regering Martens V (17/12/81 tot 28/11/85) werden hierover op het vlak van de Vlaamse executieve tussen de vier grote Vlaamse partijen reeds verregaande onderhandelingen gevoerd. De SP zat toen nationaal in de oppositie maar wel in de Vlaamse regering. Na juni 1985 werd dit overleg, dat vrij dicht bij een akkoord was gekomen, stilgelegd door de regering.

Bij de vorming van de regering Martens VI werd er eveneens gesproken over een autonome raad. Toen de CVP opnieuw het departement onderwijs kreeg, heerste er in de liberale rangen heel wat ongenoegen. De PVV-achterban werd gesust met een protocolakkoord over de voorlopige bestuurscommissie voor het rijksonderwijs. Een doodgeboren kind. Lange tijd bleef het SP-wetsvoorstel (januari 1986) over het beheer van het rijksonderwijs het enige gefundeerde en samenhangende voorstel tot oprichting van een autonome raad.

In 1987 -tijdens de na-dagen van de rooms-blauwe coalitie- sloten de PVV en de CVP onder elkaar dan toch een geheim akkoord over een raad met volledig politieke samenstelling en waarin enkel de CVP over een blokkeringsmeerderheid beschikte. Dat de SP zich onmogelijk kon inpassen in deze visie was voor iedereen meer dan duidelijk! De onbuigzame houding van dat ogenblik heeft zeker bijgedragen tot de kwaliteit van het huidige akkoord over de ARGO.

Het wijkt immers niet zoveel af van onze

oorspronkelijke bedoelingen en steunt, zoals we dat ook altijd hebben gewild, op een consensus tussen de vier grote Vlaamse partijen.

De bestuursorganen worden democratisch samengesteld door verkiezingen, zodat iedereen die bekommerd is om een goed functionerend gemeenschapsonderwijs, vertegenwoordigd is. In de lokale schoolraden zetelen leden, gekozen door ouders, leerkrachten en studenten. 6 van de 12 leden van de centrale raad zullen -in haar definitieve vorm- ook verkozen worden. De andere helft wordt door de 4 grote fracties in de Vlaamse Raad aangewezen zodat ook deze betrokken blijft bij het dagelijks bestuur van de ARGO.

De bevoegdheden van de verschillende niveaus, de schoolraden en de centrale raad worden duidelijk gepreciseerd. De financiering garandeert de vrije keuze van de ouders. Voor de werkingsmiddelen wordt eveneens een waarborgregeling voorzien. Een gedeelte van de middelen die bezuinigd werden ingevolge het KB 296, waardoor jaarlijks de helft van de loonkost van het meester-, vak- en dienstpersoneel in het rijksonderwijs terugvloeide naar de schatkist, zal opnieuw ten goede komen aan het gemeenschapsonderwijs.

Het akkoord bevat niet alleen bepalingen over het beheer, maar komt ook tegemoet aan enkele andere eisen van de SP. Het vrije keuze-vervoer in het basisonderwijs wordt opnieuw gratis. De kosten voor het zonaal vervoer worden door de Vlaamse regering overgenomen. De gemeenschapsscholen krijgen de kans te beleggen in openbare kredietinstellingen. Het stelsel van de sociale voordelen wordt herzien in het voordeel van het gemeenschapsonderwijs. De oprichting van een Vlaamse onderwijsraad wordt in het vooruitzicht gesteld. In deze raad zullen de inrichtende machten van de verschillende netten op gelijke voet kunnen onderhandelen over het onderwijsbeleid. De balans is positief. Door de ARGO wordt de besluitvorming gedecentraliseerd en gedemocratiseerd. De verschillende niveaus krijgen meer verantwoordelijkheid. De toekomst hangt in sterke mate af van de plaatselijke schoolraden. Het welslagen daarvan hangt af van al diegenen die zich willen inzetten voor het gemeenschapsonderwijs.

Fons Vandevelde (Algemeen secretaris ACOD-onderwijs)

In een interview met de *Morgen* wordt Luc Van Den Bossche geciteerd als de fiere vader van het politiek akkoord over de Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs (ARGO). ACOD-onderwijs kan hem echter geen felicitaties toesturen.

Het Secretariaat van de Sector vindt wel dat het onttrekken van het Rijksonderwijs aan de willekeur van een Minister via een ARGO een basis vormt voor een gecentraliseerde democratisering. De mogelijkheid tot oprichting van een voor alle netten overkoepelende Algemene Raad zal een goeie zaak zijn alsook het herin-

GEMEENSCHAPPELIJK LEERLINGEN-
FRONT STELT ULTIMATUM

voeren van het gratis leerlingenvervoer voor de vrije-keuze-basisscholen.

Toch is het ACOD-Secretariaat van oordeel dat Van Den Bossche de kans gemist heeft om de onder Coens scheefgegroeide schoolpacttoestanden recht te zetten, het Gemeenschapsonderwijs te depolitiseren en de verzuiling tegen te gaan.

Het politiek akkoord is een soort Vlaams Schoolpact dat weer eens het Officieel onderwijs benadeelt en waaruit het Vrij onderwijs eens te meer zijn profijt zal kunnen trekken.

-De Rijksinspectie wordt afgebouwd en vervangen door een inspectiekorps dat openstaat voor benoemden uit het Vrij onderwijs.

-Het Vrij onderwijs zal subsidies krijgen voor eigen pedagogische begeleidingsdiensten. De financiële middelen daarvoor worden geput uit het budget van de vernieuwing en de navorming, hetgeen een aderlating zal betekenen voor de ARGO.

-Door voor alle netten -ook de ARGO- de werkingskosten toe te kennen volgens dezelfde parameters heeft Van Den Bossche de lat van Coens gelijk gelegd.

-De besparingen opgebracht door de afvloeiing van het onderhoudspersoneel

van de Rijksscholen zullen voor drie vierden besteed worden aan de uitrusting van alle netten, verdeeld volgens het aantal leerlingen. Alsjeblieft Vrij onderwijs!

-Gedurende 4 jaar zal het Gesubsidieerd basisonderwijs jaarlijks een bedrag van 75 miljoen mogen verdelen als compensatie voor het gratis vrije-keuze-vervoer. Naast de aanhangers van het Vrij onderwijs en de ondertekenaars zelf is er geen enkele organisatie die ook maar van ver met het onderwijs begaan is, bereid het protocol te aanvaarden.

-De Unie van Vrijzinnige Verenigingen noemt het ook een gemiste kans.

-De Vereniging van het Socialistisch Onderwijzend Personeel keurt het ook af.

-Agalev ziet het protocol als een ver doorgedreven politisering, en institutionalisering van de verzuiling en als een financieel voordeel voor het Vrij onderwijs.

-Ook OBOS (Overlegorgaan ter Bevordering van de Officiële School) dat 9 verenigingen groepeerde die zich inzetten voor het Officieel onderwijs vindt het protocol verwerpelijk.

ACOD-onderwijs is dus in zijn verzet niet zo geïsoleerd als Luc Van Den Bossche het doet uitschijnen.

Als hij denkt dat ACOD-onderwijs alleen nog maar wat natrapt, heeft hij het mis. De Sector die wel het nadeel van de traagheid van een democratische raadpleging moet ondergaan, blijft zich met alle middelen verzetten tegen dit "monsterakkoord". Via onze schare van militanten zullen wij trouwens in de democratische partijstructuren ook daar ons verzet laten horen.

Als Van Den Bossche meent te mogen spreken in naam van 90% van de bevolking, stellen wij ons de vraag hoe en waar hij die 90% heeft geraadpleegd?!

In 1977 werd ik gelauwerd uit erkentelijkheid voor mijn 25 jaar BSP/SP-lidmaatschap, maar ik wacht vandaag nog steeds, na 36 jaar SP-lidmaatschap, op m'n uitnodiging om mij te komen uitspreken over het protocol.

Van Den Bossche loopt er trouwens hoog mee op dat het politiek akkoord geheim is gebleven tot 9 november 1988, de dag van de persconferentie.

Hoewel "de vakbond een zaak is en de partij een andere" en beide organisaties volledig gescheiden moeten kunnen beslissen is er toch nog een gemeenschappelijke actie en zegt Van Den Bossche te

recht dat een partij zonder vakbond ten dode opgeschreven is.

Wij betreuren het dan ook dat de vakbond voor een voldongen feit wordt geplaatst. Ook voor wat het statuut van het personeel betreft verwerpt de Sector de voorstellen zoals ze in het protocol zijn gedaan.

Het Komitee besliste dat er geen afstand kon gedaan worden van het principe van het recht op mutatie, dat de aanwervingen dienen te gebeuren op basis van een centrale oproep en klassering, en dat het personeel in alle omstandigheden het recht moet hebben zich te laten verdedigen en in beroep te gaan bij een instantie samengesteld door juristen en zijns gelijken. Van deze basisprincipes vinden we gedeeltelijk een tegemoetkoming aan onze vraag bij de tuchtprocedure. Alle andere principes werden verworpen in het protocol. Ook om deze reden kan de Sector het politiek protocol niet aanvaarden. Er werd dan ook door het Secretariaat een actieplan uitgewerkt om na een voorlichtingscampagne de leden te sensibiliseren om het verzet te organiseren tegen het protocol als dusdanig.

Walter Lootens (Aktiegroep Kritisch Onderwijs, AKO)

In de pers van christelijke signatuur werd enigszins triomfantelijk vermeld, dat via het akkoord het gemeenschapsonderwijs zeker niet aan de vrijzinnigen zal toebehoren, want de ARGO zal de godsdienstige, filosofische en ideologische opvattingen van de personen tot wie hij zich richt -en dat is heel de Vlaamse Gemeenschap- moeten eerbiedigen.

De klus is dus heel diplomatisch geklaard: de zwakke achillespees van de Belgische onderwijspolitiek wordt voortaan aan de goeie zorgen van de Vlaamse politici overgelaten, die angstvallig zullen moeten waken over de schoolvrede.

Dat is de kern van de "operatie ARGO" en daaraan hebben wij als AKO, als kritische onderwijsgroep die aan de basis, los van alle zuilen denkend, onderwijsvernieuwing tot stand wil brengen weinig of geen boodschap. Integendeel, wij -en mét ons

zovele gelijkgezinde progressieve basiswerkers over alle netten heen- voelen ons andermaal in de doeken gedaan door een politieke top die de structurele verzuiling nu in een Vlaamse verpakking komt te steken.

Zitten er nu in die ARGO-constructie waarvan de contouren opduiken uit het ontwerp van bijzonder decreet, toch geen elementen verrat die onderwijsvernieuwend kunnen werken? Op het eerste gezicht lijkt deze definitieve versie, zeker in vergelijking met het SP-ontwerp van Eddy Baldewijns uit 1986, zeer sterk op een louter administratief-legalistisch instrument waarin zeer veel aandacht wordt besteed aan, de meer formele aspecten van de ARGO, met name de evenwichtige politieke samenstelling van de (voorlopige) Centrale raad en de verkiezingsprocedures voor de Schoolraden. Het lijkt ons een zeer veeg teken aan de wand dat er zo veel aandacht wordt besteed aan zuiver defensieve mechanismen als de strekkingenrepresentativiteit en de blokkeringsmogelijkheden. Onderliggend is er gelukkig ook een meer constructieve stroming te onderscheiden, die de ARGO ziet als een belangrijk instrument om te komen tot een vernieuwd en dynamisch gemeenschapsonderwijs. Deze benadering wordt vooral vooropgesteld door een aantal verlichte, linkse technokraten binnen de SP, die voor de achteruitgang van het rijksonderwijs niet alleen Coens verantwoordelijk stellen, maar die ook de eigen organisatorische zwakte van het rijksonderwijs met de vinger duiden. Vooral door de besparingen en rationalisaties vanaf het begin van de jaren tachtig, zo zeggen zij, werden de grote manco's van het rijksonderwijs zeer duidelijk zichtbaar. Het gebrek aan een expansieve strategie afgestemd op de arbeidsmarkt, het gebrek aan een efficiënt schoolmanagement, gekoppeld aan een overjaars personeelsstatuut dat innovatieremmend werkt, zijn volgens hen belangrijke medeveroorzakers voor het stagneren van het rijksonderwijs.

"Decentraliseren en democratiseren door inspraak via participatie" zijn in dit verband twee nieuwe ordewoorden, die ook zeer sterk door het huidige onderwijskabinet Van den Bossche (Chevalier) in de verf worden gezet. Dit zijn natuurlijk dure woorden die enige uitdieping vragen.

Het afstappen van een centralistisch, politiek-administratief onderwijsmodel, dat in het verleden al te vaak geleid heeft tot "circulairitis", tot pro forma toestanden

om voor "Brussel" toch maar in orde te zijn, ten voordele van een grotere autonomie voor de plaatselijke school, lijkt ons een mooie intentieverklaring, die wij hiermee graag acteren. Het decreteren van een relatieve autonomie aan de scholen via de oprichting van schoolraden met een grotere bevoegdheid kan echter een ferme slag in het water betekenen -herinner de invoering van het Associatief Beheer en het VSO- wanneer heel die operatie niet gepaard gaat met een geleidelijke innovatieprocedure. Zeker op een ogenblik dat het aantal "burn-outs", het aantal perspectiefloze nepstatutiers hand over hand toenemen, mag men de ARGO niet als een soort deus ex machina voor de opbloei van het gemeenschapsonderwijs van stal halen. De ravage die door de crisis en de daarmee gepaard gaande rationalisaties in het onderwijs is aangericht, is zeer groot. Dat ondervindt ook AKO. Het wordt steeds moeilijker om mensen te vinden die in hun klaspraktijk vernieuwend willen werken. Arbeidsvreugde -voor wie nog een job heeft- is een uiterst schaars goed geworden. Het zou ons inziens wat te simpel zijn -en jammer genoeg gebeurt dat ook vanuit wat door een vakbondssecretaris als *Amastup* (alle macht aan de studieprefecten) werd bestempeld -om de geteisterde veldwerkers te culpabiliseren, met alle zonden van Israël te overladen. Enig zindelijk denken blijft op zijn plaats. Oorzaak en gevolg mogen niet met elkaar worden verward. Men kan de aangerichte vergrijzing en verkaling toch moeilijk wijten aan de medeslachtoffers ervan? Daarom: een ARGO zal een intensief stimuleringsbeleid moeten voeren, gebaseerd op informatie en vorming, waardoor een gefaseerde en gedifferentieerde aanpak mogelijk wordt, maar die ARGO zal ook zeer dringend een financieel en materieel vriendelijker personeelsbeleid moeten uitwerken.

Indien deze zeer belangrijke randvoorwaarden niet aanwezig zijn, dreigt de gehele "operatie ARGO" herleid te worden tot het solo-optreden van enkele verlichte managers, die een culpabiliserende vinger uitsteken naar het toch zo onwennige voetvolk en hun lastige vakbonden, die niet mee willen stappen in hun nieuwe democratische structuren.

De tentoonstelling
"Architectuur als buur" in Gent

Een
demonstratie
van macht en
willekeur

Architectuur zit in de lift. De elkaar snel opvolgende tentoonstellingen zijn nauwelijks bij te houden. In Gent pakt men uit met "Architectuur als buur" - een project dat "betere hedendaagse architectuur" en "vitale stadscultuur" poogt te promoten. "Men", dat is een samenwerkingsverband tussen architectenverenigingen en de Stedelijke Dienst voor Monumentenzorg (DMSA). De aandacht die architectuurmanifestaties overal te lande krijgen, mag echter niet doen vergeten dat er nog altijd veel meer "niet-eigentijds" wordt gebouwd en verbouwd. In het begin van de jaren '80 sprak men in Nederland smalend over de "nieuwe trutterigheid", doelend op de tendens om opnieuw knus, gezellig en romantisch te gaan bouwen. De Haagse Post ging er toen flink tegen aan met een artikelenreeks. In België lijkt nu ook stilaan deze discussie op gang te komen.

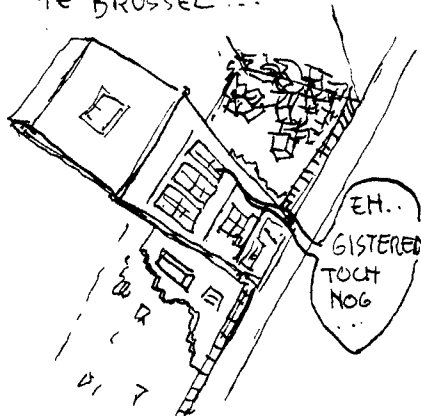
Promotie.

Moeten we het Gentse initiatief dan niet toegejuichen? Eerst en vooral kan men zich afvragen of er echt wel een behoefte bestaat om zo'n 180 gebouwen in en om het Gentse in een panoramisch overzicht te bundelen. Vermoedelijk zijn architectuurliefhebbers en doorsnee-geïnteresseerden reeds goed op de hoogte van de stedenbouwkundige evoluties van de stad. Dat een aantal woningen kunnen worden bezocht is misschien wel het enige serieuze argument. Maar het heeft er veel van weg dat de initiatiefnemers vooral een stuk overheidsbeleid hebben willen illustreren. Vooral van de kant van de DMSA uiteraard die zowel wat monumentenzorg als wat nieuwbouw in de binnenstad betreft een stevige vinger in de pap te brokken heeft.

Opvallend is dat een aantal bouw dossiers, door de DMSA fel werden verdedigd en door onder andere de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Landschappen aangevochten, een plaatsje hebben bemachtigd in de catalogus en de tentoonstellingsroute.

Gent is de stad van verkrotting en van de tentoonstelling "Architectuur als buur". De Gentse Kuip wordt langs vele kanten bedreigd, niet in het minst door een lankmoedige overheid en haar ambtenaren belast met monumentenzorg en stadsvernieuwing. Jean Ranson neemt dit onsamenhangend beleid hier op de korrel.

ARCHITECTUUR ALS BUUR OOK
TE BRUSSEL ...

Zo bijvoorbeeld het felomstreden Novotel dat moeilijk als kwaliteitsvolle architectuur kan worden bestempeld, noch wat materiaalkeuze of uitvoering betreft. Het Novotel met zijn duiventilvenstertjes is meer commercieel dan avantgarde, meer snob dan verfijnd. Het schandalige is dat dit onding op nauwelijks 30 meter van de Sint-Niklaaskerk staat en niet -waar het hoort - langs de druk bereden autoweg. Dat het College ooit zijn fiat gegeven heeft en niet méér eisen gesteld heeft aan de kapitaalcrachtige bouwheren van Novotel -een inplanting in een monumentrijke binnenstad rechtvaardigt dit- is een betreurenswaardige stommitieit. Dat de DMSA zich voor de kar van het College heeft laten spannen is misschien menselijk - het zijn ook maar ambtenaren - maar even betreurenswaardig.

Willekeur

De tentoonstellingsjury is bij haar keuze selectief te werk gegaan. Het feit dat het Ibis-hotel, op nauwelijks een boogscheut verwijderd van het Novotel, niet is opgenomen in de tentoonstelling is hiervan een treffende illustratie. Hetzelfde geldt voor het gebouw van Royale Belge dat nochtans ook aan de Kortrijksesteenweg gelegen is, net als het AG-gebouw dat wel bezienswaardig blijkt en dus opgenomen werd in de tentoonstelling.

Men kan de reeks makkelijk uitbreiden naar particuliere woningen toe. Als alleen zogenaamde kenners het verschil zien tussen "kwaliteit" en rommel, dan heeft het grote publiek daar toch weinig aan.

Novotel

Een tentoonstelling als deze roept meer vraagtekens op dan wellicht gewild. Het Novotel-voorbeeld is illustratief voor wat zich in het Gentse afspeelt. De Novotel-architectuur is van zeer middelmatige kwaliteit. Dat zou niet zo erg zijn indien de DMSA het dossier niet zo hartstochtelijk had verdedigd. En de DMSA heeft monumentenzorg onder haar hoede. Ze volgt het miljoenenverslindende restauratieproject van de Sint-Niklaaskerk op de voet maar tolereert daarnaast een modern uitgevallen duiventil. Langs de ene kant wil men een commercieel modernisme in de binnenstad promoveren (één van de beleidsopties van aftredend cultuurschepen Bracke), anderzijds verdedigt men een "hard" restauratiebeleid. Met dit soort restauraties wil men zo getrouw mogelijk het origineel benaderen, wat meestal neerkomt op de reconstructie van een gebouw of een monument. Sinds het manifest van Venetië is de reconstructiegedachte de meeste restauratie-architecten een vloek in de oren. De moderne restaurateurs opteren meer voor een zachte vorm van restaureren waarbij ze in de uitvoering van de restauratie- en consolidatiewerken duidelijk laten zien wat

oorspronkelijk en wat nieuw is. Het is mijns inziens een visie die even bekritisceerbaar is als die van de harde "restaurateurs" maar ze heeft wel het voordeel dat ze goedkoper is. Het spreekt vanzelf dat dit argument meestal doorslaggevend is bij het bepalen van de restauratiewerken die zich bij een bepaald vervallen monument opdringen.

Zacht of hard.

De discussie tussen "zachte" of "harde" restauratie laaide onlangs weer op met betrekking tot het Metselaarshuis, aan de Cataloniëstraat, vlak naast de Sint-Niklaaskerk. Tot verbazing van ieder werd dit "hard restauratie"-dossier fel verdedigd door de DMSA. De restauratieplannen van wat nu een haast totale ruïne is, stuiten overal op scepticisme en ongelof. Het metselaarshuis, waarvan de architecturale oorsprong in een mysterie baadt, zou volgens de studies van de DMSA volledig gereconstrueerd moeten worden. De DMSA die doorgaans vies is van reconstructies (harde restauraties) bepleit nu een superdure "nieuwbouw", gebaseerd op een ongeloofwaardig restauratiedossier. Die schizofrene houding van de DMSA ten aanzien van de monumentenzorg kunnen we als volgt samenvatten: voor de privé-sector wordt de zachte restauratie aanbevolen want goedkoper, de publieke sector mag opdraaien voor de harde restauraties (tot en met twijfelachtige reconstructies). Toch moet toegegeven worden dat de plannen voor het Metselaarshuis best fraai en esthetisch verantwoord zijn. De vraag blijft echter of men vandaag zoveel geld kan opbrengen voor en project dat in ieder geval een stuk geschiedenisvervalsing zou inhouden.

Bontinck

Het laatste hoofdstuk in dit restauratieverhaal is nog niet geschreven want onlangs diende zich een nieuw bouwproject aan in de Sint-Niklaasstraat, namelijk een complex dat vlak achter het Metselaarshuis zou opgetrokken worden en er deel van zou uitmaken. Dit kantoorgebouw, ontworpen door het architectenbureau Bontinck, zou als het ware een modernistisch

decor vormen bij het nog te reconstrueren Metselaarshuis. Wie gedacht had dat deze nieuwbouw een discrete niet-storende achtergrond zou zijn bij dit Middeleeuws bouwwerk komt bedrogen uit. Alles heeft er de schijn van dat de architect opzettelijk een blikvanger heeft willen maken. In de plannen van Bontinck wordt het Metse-

laarshuis een anachronistisch ding dat zoveel mogelijk moet worden tegengesproken. Het is een visie waar men voor of tegen kan zijn maar die in elk geval niet consequent is wanneer die door het nieuwe college zou worden gevolgd. Men kan moeilijk opzichtige nieuwbouw naast een middeleeuwse reconstructie zetten. Tenzij architect Bontinck -die nota bene socialistisch commissielid is- zijn vrienden in de toekomstige SP-PVV coalitie van het tegendeel kan overtuigen.

Postmodernisme

Last but not least is er de rol en de verantwoordelijkheid van de architect die zich kunstenaar waant, in zijn roekeloosheid gesteund door een sensatiegeile administratie.

De tentoonstelling "Architectuur als buur" krijgt bij het catalogusnummer 35 een wrange bijsmaak. "Gevelaanpassing Museum voor Sierkunsten" lezen we. In het kader van *Chambres d'Amis* -het stuntwerk van Jan Hoet- werd een verbouwingaanvraag ingediend voor een gevel in de Drabstraat behorend bij het desbetreffende museum. "Verfraaiing" heette het, wat in feite een regelrechte aanslag was op een stuk bouwkundig erfgoed. De architect-kunstenaar Charles Vandenhove -een internationaal bekende figuur- die de gevel-aanpassing op zijn geweten heeft, kreeg hiervoor zelfs de morele en schriftelijke steun van de onlangs bekroonde Geert Bekaert die de catalogustekst voor hem schreef. Een snelle beslissing van het college, zonder advies in te winnen bij de bevoegde

commissie -achteraf wel pro forma- zorgde ervoor dat een authentieke zestiende-eeuwse renaissancegevel werd bekleed met een postmodernistisch outfit tot tegen de tweede bouwlaag. Daarvoor werd deze merkwaardige woning van zijn negentiende-eeuwse pleisterwerk ontdaan waarbij onderliggende bakstenen en natuurstenen (speklaag) geschonden raakten. Qua afmetingen en ligging in de binnenstad is dit gebouw vrij uniek. Architectuurcriticus Bekaert schreef toen dat Vandenhove een zeker "flair" heeft voor dit soort architectuur. "Flair", geen waardering of liefde. Elders heeft hij het nog over "de vergeten voornaamheid van de gevel" en "een gevel die nog geen gevel was". Ook Vandenhoves aversie voor decoratie komt nog ter sprake: "Als architect kan hij blijkbaar niet denken in termen van decoratie". Toen de gevel in de zomer van '86 zijn onderste travéeën in een postmodernistisch kleedje omgebouwd zag, stelde men zich de vraag wat er met de rest van het gebouw ging gebeuren. De eenheid was danig gestoord en sommige optimisten dachten nog dat de "verfraaiing" van tijdelijke aard zou zijn en achteraf wel weggenomen zou worden. Maar vandaag zijn er plannen voor de verfraaiing van de hogere bouwlagen.

Hoezo ?!

Wat voor een beleid is dat, wanneer een gebouw dat in aanmerking komt om geklasseerd te worden (in *Bouwen door de eeuwen heen*, de inventaris van het cultuurbezit, staat de gevel met een stip aangeduid) toch met instemming van de overheid bepoteld mag worden? Welke architect waant zich zo geniaal dat hij, net als de meest doortrapte bouwpromotor, zelf bepaalt welke functie en waarde een stuk bouwkundig verleden heeft? Welke museumdirecteur mag zomaar beslissen dat ten behoeve van twijfelachtige nieuwluchterij, een deel van ons gebouwenpatrimonium moet verdwijnen? Het antwoord is heel simpel: wie macht heeft beslist. "Architectuur als buur" is uiteindelijk een demonstratie van macht en willekeur. Op schoonheid komt het al lang niet meer aan.

Jean Ranson

Dueloog

Marc Reynebeau antwoordt Fernand Auwera

Beste Fernand Auwera,
Kijk eens aan: mij wordt vaak verweten dat ik overdrijf wanneer ik het over de verzuiling heb en jij komt nu beweren dat het zuildenken "nog veel dieper ingekankerd" is dan ik laat uitschijnen. Ik mag dat graag lezen. Als ik er immers van uitga dat de waarheid zowat halfweg moet liggen, zal ik op de duur nog helemaal gelijk krijgen. (Valt het je trouwens ook niet op dat de greep van de verzuiling altijd wordt onderschat door wie weinig contact heeft met de concrete, interne werking van het politiek-institutionele apparaat?).

Maar laten we wel wezen, *Apollo's klacht* is natuurlijk geen "analyse van het zuilensysteem". Het is een boekje over het cultureel klimaat en het cultuurbeleid, en enkel in dát kader komt de verzuiling erin aan de orde. Over de verzuiling bestaan andere en betere studies dan mijn complainte.

Je Dueloog-briefontwikkelt zich wel heel eigenaardig wanneer je uitvalt naar al wie wel zeurt over de verzuiling maar er toch lekker gaat in schuilen; ik begrijp uit de context dat je mij daar ook toe rekent. Je beweert dat echter zomaar, zonder de minste argumentatie. Dat lijkt wat op een

loze verdachtmaking, waarop ik enkel met een andere bewering kan repliceren: ik maak er een erezaak van om me vooral niét als een zuil-zeloot te gedragen. Je moet me maar geloven en zo niet, het tegendeel zien te bewijzen. *Je vous souhaite beaucoup de plaisir.*

Ik merk wel hoe het zuildenken je zelf heeft aangetast, wanneer je *Knack*, *Humo* en de *Morgen* niet journalistiek beoordeelt maar zonder meer tot de "vrijzinnige publikaties" rekent. Dat is een heel riskante uitlating, die ik niet graag voor mijn rekening zou nemen. (Je moet weten dat Hugo Raes zich in *Restant* eens boos maakte op deze drie bladen, omdat ze volgens hem worden volgeschreven door oudstudenten van de KU Leuven en dus door intrinsieke tsjeven, kaloten en jap-neuzen!).

Ik kan je enkel verzekeren dat de enige zorg van de redactie van *Knack* erin bestaat om een zo goed mogelijk weekblad te maken, niet om de vrijzinnigheid te dienen. *Knack* bezit géén vrijzinnig- of welkdanig ander ideologisch- platform. De pers, en vooral mijn werk daarin, wil ik alvast uitsluitend volgens de journalistieke norm evalueren, niet volgens een zuilcriterium. Dat onderscheid staat trouwens centraal in *Apollo's klacht*: dat geëmancipeerde cultuur enkel op culturele kwaliteiten moet beoordeeld worden en niet op trouw aan zuil, kerk, staat of partij. Met de klikjesgeest die je de genoemde bladen aanwrijft, bedoel je wellicht (net als Raes, Ward Ruyslinck of Hubert Lampo) literaire coterieën of zoiets. Maar dat is natuurlijk iets anders dan verzuiling. Ik vind het een misvatting om culturele voorkeuren (die eigen zijn aan elke vorm van kritiek) of zelfs maar gebrek aan competentie te gaan dramatiseren of criminaliseren door er zuilvoorkeuren in te zien. Andermaal tot bewijs van het tegendeel, natuurlijk.

Met vriendelijke groeten,

Marc Reynebeau

TRIBUNE

De initiatiefnemers van "kunstenaars Vlaanderen Nicaragua", Rik Hancké (acteur), Jeanine Koreman (Nationale coördinatie Belgische Nicaragua comités), Dora Mols (voorzitster Antwerp Cultural Event), Michel Morantin (lichtontwerper).

Een wereld verdedigen is een kunstwerk verdedigen

Er is geen verschil tussen het bouwen van een wereld en het maken van een kunstwerk. Een wereld verdedigen is een kunstwerk verdedigen. Dat is de diepe, maar niet steeds erkende verwantschap tussen kunst en maatschappij. Op weinig plekken ter wereld is die vandaag duidelijker te merken dan in Nicaragua. De meeste Nicaraguaanse kunstenaars sloten zich aan bij het Sandinistische bevrijdingsfront en namen actief deel aan de omverwerping van de dictatuur.

Maar niet alleen houden de kunstenaars zich met de maatschappij bezig, ook uit het volk komen initiatieven om zich met kunst bezig te houden, hoe aarzelend die zich bij het begin ook mogen voordoen. Daarvan getuigen bijvoorbeeld de tientallen "poëzie-ateliers" of de boerencomune "Theater en landbouw".

Voor de Nicaraguaan is kunst een vanzelfsprekend deel van zijn leven. Jammer genoeg dreigen de oorlog en de ononderbroken boycot van de VS deze ontwikkelingen te smoren.

In september 1988 namen daarom een aantal mensen uit de kunstenaarswereld in Vlaanderen het initiatief de kunstenaars in Nicaragua te steunen. In overleg met de Nicaraguaanse kunstenaarsvakbond ASTC werd beslist een geldinzame-

ling op touw te zetten voor de aanschaf van een circustent voor het nationaal circus van Nicaragua. Het streefcijfer is 1.200.00F!

Een eerste initiatief was het versturen van een rondschrjven binnen de kunstenaarswereld in Vlaanderen met de bedoeling zoveel mogelijk handtekeningen te verzamelen ter ondersteuning van het initiatief. Meer dan 170 mensen gaven reeds gevolg aan deze oproep.

Er werd ook een rekening geopend om de nodige fondsen te verzamelen: 001-1892685-97 op naam van Kunstenaars Vlaanderen-Nicaragua. (giften vanaf 1000F zijn fiscaal aftrekbaar). En op 12 december 1988 gaat er vanaf 20u15 in de stadsschouwburg in Antwerpen een grote benefietavond door. De Engelse toneelschrijver Harold Pinter - die voorzitter is van eenzelfde comité in Engeland - zal hierop aanwezig zijn, evenals de bekende filmactrice Julie Christie, die gedichten zal voorlezen uit Nicaragua. Verder nog op het programma: Clowns door studenten van de Arnhemse toneelschool, Dirk Van Esbroek en Juan Masondo, Jan Decler en Wannes Van de Velde. Kaarten voor deze unieke culturele avond zijn te verkrijgen bij FNAC-Antwerpen, Gent en Brussel (350F).

Hiermee doen wij dus een oproep naar zoveel mogelijk mensen toe ons initiatief te steunen. U kan dit doen door een briefje te sturen waarin u zich akkoord verklaart met het initiatief. Vermeldt ook uw naam, adres en beroep, en voeg er uw handtekening aan toe en stuur dit alles naar: Antwerp Cultural Event, Fred. de Merodestraat 2, 2600 Berchem. (03/230.07.56). Vanzelfsprekend mag u ook geld storten op hogervermelde rekening.

OVER KREKELS EN MIEREN

Heel wat economische, sociale en culturele initiatieven in Vlaanderen zouden van de grond komen als ze professioneel advies én startgeld ontvingen. Daarom werd *Netwerk Vlaanderen* opgericht. Sinds juni 1982 zoekt dit *solidariteitsfonds* financiële middelen bijeen en stelt die ter beschikking van groepen en organisaties die echt werk maken van nieuwe ideeën. Ideeën rond tewerkstelling, milieu, gezondheid, welzijn, cultuur en opvoeding. Netwerk Vlaanderen doet dit op een deskundige manier. Wars van bevoogding of administratieve willekeur. Vanuit

de gedachte dat idealisme perfect te rijmen valt met professionalisme en economische leefbaarheid. *Vernieuwende initiatieven* die aan de basis ontstaan in de sociale, culturele en welzijnssector kunnen rekenen op Netwerk Vlaanderen. Reeds 120 projecten deden beroep op haar diensten; *levensvatbare projecten* uit alle hoeken van Vlaanderen: van een boerderij voor minder-validen tot een recyclage-bedrijfje; van alfabetiseringsprogramma's tot een organisatie voor mediaondersteuning. En sinds kort werd ook *Toestanden als project erkend*.

Bewust sparen is Krekelsparen ...

Eén van de financieringsbronnen van Netwerk is het 'Krekelspaarsysteem'.

Voor mensen die bewust willen sparen heeft Netwerk Vlaanderen in samenwerking met de ASLK de formule *Krekelsparen* opgezet. De overeenkomst houdt in dat Netwerk een vorm van "commissieloon" ontvangt voor alle nieuwe spaarders die door haar worden aangebracht. Dat bedraagt *meer dan één procent* van het bedrag dat de Krekelspaarder gedurende een jaar op zijn spaarrekening heeft.

Met Krekelsparen doet de spaarder *geen verlies*. Integendeel, de rente op het spaargeld blijft onaangetast, de getrouwheidspremie blijft geldig en verder blijft men van alle voordelen van de 'gewone' ES-spaarrekening bij de ASLK genieten.

Wel kan de Krekelspaarder een *vrijwillige renteaftand* doen, voor de gehele rente of voor een bepaald percentage. Maar dat blijft een keuze die de spaarder zelf op het Krekelspaarformulier (de 'Krekelbon') aanduidt.

... ook sparen voor Toestanden.

Om haar slagkracht te verhogen doet Netwerk een beroep op derden om spaarders aan te zetten tot Krekelsparen. Daarom ontvangt *Toestanden* op haar beurt *0,6 % van de totale spaarinlage* van de Krekelspaarders die door haar worden aangebracht.

Hoe word je nu Krekelspaarder voor Toestanden?

Het kost je geld noch moeite:

- *Je hebt nog geen ES-Rekening? Open er één bij de ASLK.* Tegelijkertijd geef je de ingevulde en ondertekende 'Krekelbon' af aan het loket. Zij zorgen ervoor dat het formulier bij Netwerk terecht komt.

- *Je hebt al een ES-Rekening bij de ASLK? Zet deze dan om in een Krekelspaarrekening door de 'Krekelbon' terug te sturen naar Netwerk Vlaanderen (Liedtsstraat 27-29 te 1210 Brussel) of af te geven aan een ASLK-loket.*

Door de aanduiding bovenaan de bon weten de ASLK en Netwerk dat je voor Toestanden wenst te sparen.

Verdere informatie bij:

Netwerk Vlaanderen, 02/241.19.97
Toestanden, 02/513.02.16

Geef deze bon af aan een ASLK-agentschap of zend hem naar Netwerk Vlaanderen
Liedtsstraat 27-29 te 1210 Brussel

Toestanden

87/80

DOE DE KREKEL!

Ja, ik Krekelspaar

Daartoe geef ik volmacht aan de verantwoordelijke van Netwerk om op bedoelde ES-Rekening de interestberekening jaarlijks te consulteren waarbij Netwerk zich verplicht tot de strikste confidentialiteit.

Facultatief. tevens wil ik interesten als gift afstaan aan Netwerk Vlaanderen vzw ten bedrage van

- de gehele interest
 de helft van de interest
 een kwart van de interest
 een tiende van de interest

Naam en voornaam: _____

Adres: _____

Postnummer en gemeente: _____

Datum en plaats van geboorte: _____

Nummer van de ES-Rekening waarop ik aan Krekelsparen wens te doen:

_____ (bij bestaande rekening)

_____ (bij nieuw te openen rekening)

Datum en handtekening: _____

Je wil aan Krekelsparen doen op een ES-Rekening die niet uw naam en adres draagt (ander adres, partner, vereniging, vzw ...)?

Geef dan hier de juiste benaming en het adres van de rekening:

Naam: _____

Adres: _____

Postnummer en gemeente: _____

IN TE VULLEN DOOR DE LOKETBEDIENDE VAN HET ASLK-AGENTSCHAP:

De ondergetekende verzekert dat bovenstaande inlichtingen over de volmachtgever en zijn handtekening overeenstemmen met de desbetreffende aanduidingen op zijn identiteitskaart nr:

Handtekening en stempel ASLK:

Toestanden

1988 = 1.988,- BF

Een jaarabonnement op Toestanden kost weldra 2.400,- BF.

Maar voor onze lezers van het eerste uur hebben we een speciale formule : tot 31 december 1988 kost zo'n abonnement slechts 1.988,- BF.

Waarvoor een jaartal al niet goed is.

Dus abonneren maar, en wacht niet te lang.

Je wil je eerste nummers toch niet missen ?

Naam

Voornaam Tel

Straat nr bus

Postnr Gemeente

Ja, ik neem een abonnement

3.000,- BF Steun / 1 jaar

1.988,- BF 1 jaar (vanaf 1/1/89 : 2.400,- BF)

200,- BF per maand met permanente opdracht

Ik betaal

via storting van BF op rek. 001-1762098-72 mededeling: nieuw abonnement

met bijgevoegde cheque op naam van Uitgeverij Zijdellings cv

na ontvangst van een formulier voor een permanente opdracht

en stuur "1988 = 1.988,- BF" naar Toestanden, Zespenningenstraat 49, bus 13 te 1000 Brussel.

advertentie

DE GROENEN OPINIEMAANDBLAD

voor een beweging
DIE GROEIT

In het novembernummer:

- Dossier : Glasnost en de groenen

- Dossier: Europese groenen

- Latijnsamerikaanse vluchtelingen in België

ABONNEER NU !

Stort 600 fr op rekening 001-1080187-71 van
De Groenen, Blekersdijk 14, te Gent

Toestanden

Zespenningenstraat 49 (b13)

1000 Brussel

tel 02/513 02 16

elke vrijdag uitgegeven

door Uitgeverij Zijdellings C.V.

directeur : Eric Corijn

hoofdredacteur : Jan Van Kerkhoven

eindredactie : Karin Pairon en Eric Goubin

redactie : Koen Dille, Francine Mestrum,

André Mommen, Wim Van Rooy,

Jef Vermaere, Frank Winter.

tekenaars : GAL, Morbus, Quirit

vormgeving : Scritto

bijgestaan door een redactieraad

en een schare medewerkers

Zakelijke leiding : Koen De Visscher

jaarabonnement : 2400F - 170fl

of een permanente opdracht

van 200F - 14fl / maand

rek. nr 001-1762098-72

van Zijdellings CV

Brussel

verantwoordelijke uitgever :

Paul Eyben,

Brouwerstraat 16

3590 Hamont-Achel

EXCLUSIEF: VOLGENDE WEEK EEN AMBTENAREN BETOGING !!

(DEZE LEGE RUIMTE WERD WELVILLENDE OPGEVULD DOOR, JAWEL, UW HUISTEKENAAR NA HET WEGVALLEN VAN DE HOEK VAN KOECK, DAAROM DUS. MAAR AANGEZIEN DIT NIET ELKE WEEK GEBEURT, KAN U MIJ VOLGENDE NUMMER WEEZ IN MIJN VERTROUWDE 4,5 OP 4,5 CM VERWACHTEN, TENZI U EEN BRIEFSCHRIFAKTIE, NATIONALE BETOGING EN DES MEER OP TOU ZET)

Delhaize

Bij Delhaize wordt een unieke, grensoverschrijdende sociale actie gevoerd. Bob Hancké licht een tip op van de Amerikaans-Belgische sluier. Pag. 3.

Polekar

De werkgroep "Politieke Economie en Arbeid" bestaat tien jaar. Onze Economie-redacteur Paul Verbraeken had daarover een babbel met Frank Moulaert, één van de Polekar-stichters. Pag. 5-6.

Toestanden International

Toestanden brengt U zowat van ter plekke nieuws over de nieuwe presidentiële ambtsperiode in Mexico, evenals over een vredesontmoeting te Boedapest. Pag. 7-8.

Nieuwe Muziek

De Nieuwe Muziekgroep zit met oude

Toestanden 12

kwalen opgezadeld. Een interview terzake door Walter Coevreur op Pag. 10. Over postmodernistische muziek lees je meer op pag. 13.

Walschap

Of hoe een katholiek vrijzinnig worden kan. Een dossier van Martin Vos over een veelgeprezen literaire grijsaard. Pag. 15-18.

Sinterklaas als sexsymbool ?!

Tuur Devens belicht de onverwachte, diepste betekenis van het Sinterklaasfenomeen. Mieke Felix geeft tips voor jeugdliteraire Sinterklaasgeschenken. Pag. 19-21.

Aargh ! Oh !

Toestanden laat enkele protagonisten in het ARGO-debat aan het woord. Eddy Baldewijns, Fons Vandevelde en Walter Lootens steken het vuur aan de lont op pag. 24-26.

Gentse monumenten

Jean Ranson evalueert voor Toestanden het Gentse stedenbouwkundige overheidsbeleid. Een boeiend verhaal over afbraak en opbouw. Pag. 27-28.

Volgende Week

In het volgende nummer van Toestanden mag U zich verwachten aan een hyperactueel dossier Openbare Diensten. Reserveer tijdig Uw Toestanden-exemplaar bij Uw boekhandel !

Het Laatste Woord

